

Міністерство освіти та науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет

Катедра української мови
імені проф. Івана Ковалика

**ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПЕРІОДИЦІ КАНАДИ:
ПРАВОПИС, ЛЕКСИКА, СТИЛІСТИКА**

Магістерська робота
студентки II курсу групи ФЛУМ-21с
спеціалізації 035.01 Українська мова та література
(освітня програма “Українська мова та література”)
денної форми здобуття освіти
Новікової Алли Олександрівни

Науковий керівник – к.ф.н. доц. Добосевич У. Б.

Львів – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОВОЗНАВЧОГО АСПЕКТУ ПОНЯТТЯ «ДІАСПОРА».....	9
1.1. Поняття української діаспори	9
1.1.1. Роль діаспори у поширенні української мови	15
1.2. Білінгвізм як результат мовних контактів	18
1.2.1. Визначення рідної мови у білінгвів	21
1.3. Типи змін у мовленні білінгвів.....	23
1.3.1. Перемикання кодів і змішування мов.....	23
1.3.2. Мовна інтерференція.....	26
1.3.2.1. Про явище інтерференції.....	26
1.3.2.2. Фонетична інтерференція.....	28
1.3.2.3. Граматична інтерференція	30
1.3.2.4. Лексична інтерференція	33
1.3.2.5. Синтаксична інтерференція	35
1.4. Українська періодика за кордоном	37
1.4.1. Стилїстика періодичних видань у діаспорі	40
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	44
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ПРАВОПИСУ В АНАЛІЗОВАНИХ ВИДАННЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ	46
2.1. Харківський правопис у виданні «Нові Дні».....	46
2.2. Харківський правопис у виданні «Календар-Альманах Канадїйського Фармера»	52
РОЗДІЛ 3. МОВНА ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СТИЛІСТИКИ В АНАЛІЗОВАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ	56
3.1. Типи мовної інтерференції у місячнику «Нові Дні»	56
3.1.1. Лексична інтерференція	56
3.1.2. Граматична інтерференція	61
3.2. Особливості стилїстики текстів у «Нових Днях».....	64
3.3. Типи мовної інтерференції у «Канадському Фармері».....	72

3.3.1. Лексична інтерференція	72
3.3.2. Граматична інтерференція	78
3.4. Особливості стилістики текстів у «Календарі-Альманаху»	81
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	92
ДОДАТКИ	100

ВСТУП

Українська діаспора почала свою історію з кінця XIX століття і почалася з примусової, а потім добровільної еміграції українців за кордон. Вона є важливим елементом у розвитку та збереженні української культури, хоч і знаходиться не на теренах історичної батьківщини. Її функціями у суспільстві є розвиток звичаїв і обрядів, збереження та укріплення культурних зв'язків з Батьківщиною, збереження рідної мови як частини національності, а також вплив на міжнародний статус країни і свою політичну позицію.

Процес витіснення української мови з ужитку мовців посилюється в іншомовному оточенні: посилюється калькування, занепад питомих слів норм літературної мови. Збереження та розвиток рідної мови є важливим компонентом для високого духовного і культурного рівня суспільства, особливо в іншомовному середовищі. В такому випадку стан і статус мови можна визначити за її функціонуванням в житті мовців.

Важливим компонентом у збереженні української мови не на етнічній території є періодичні видання. Питання української преси вивчали А.Животко [24], М.Куропась [33], М.Боровик [7], М.Марунчак [39] та інші. Преса виконує роль посередника між громадянами, фіксує історію «в моменті», а також має великий вплив на культурне і суспільне життя української спільноти.

Мовні контакти і їхню взаємодію досліджували лінгвісти ще у XIX столітті, але їх здебільшого, цікавили запозичення з однієї мови в іншу. Дослідники по-різному номінують це явище: інтерлінгвальний контакт, взаємодія мов, змішування мов, інтерференція або взаємовплив мов, але найбільше закріпилася назва «мовні контакти». Для взаємодії мов потрібне їхнє максимальне наближення, щоб між ними виникли міжмовні зв'язки.

Наслідком мовних контактів є не лише лексичне запозичення, а й утворення нового явища – двомовності, або білінгвізму. Проблема білінгвізму полягає в тому, щоб правильно описати декілька мовних систем, які контактують одна з

одною, виявити відмінності між ними, які спричиняють труднощі спілкування та завдяки цьому запобігти виникненню мовної інтерференції.

Наслідками мовних контактів є також перемикання кодів і змішування мов. Різниця між ними полягає у тому, що перемикання – це перехід з однієї мови на іншу, яке відбувається залежно від ситуації, а змішування мов – це злиття двох мовних систем в одну. Перемикання кодів відбувається, коли мова А домінує, а мова Б вживається час від часу, коли мовою А користуються серед носіїв цієї мови, а мовою Б – серед її носіїв, а також, коли мовою А спілкуються в вузькому колі, а мовою Б – у ширшому. Таким чином, у явищі перемикання кодів відбувається почергова заміна домінантної мови і рідковживаної.¹

Явище інтерференції, яке виникає у розмовній мові, що спричинене відсутністю або низьким рівнем мовної культури, часто проникає у письмове мовлення. Українська літературна мова «поглинула» деякі явища інтерференції, але більшість з них не можуть ввійти у мовну систему української мови, залишаються поза нею і, як наслідок, засмічують її.

Поняття «інтерференція», за У. Вайнрайхом, це зміна моделей, що є результатом введення іншомовних елементів в ті частини мови, які відрізняються високою структурною організацією (фонема, морфологія, синтаксис).² Дослідження цього явища відбувається через лінгвістику, соціолінгвістику, психологію та інші науки.

Мовну інтерференцію і питання білінгвізму досліджували У. Вайнрайх [10], Б. Ажнюк [1], О. Валігура [11], Е. Есенова [20] та інші. У процесі дослідження використано теоретичні і практичні здобутки українських і закордонних науковців: І. Шкоріної [56], О. Тараненко [50], В. Манакіна [37], О. Кириленка [28], Т. Єфименко [21], [22], О. Годованської [16], М. Боровика [7], Б. Ажнюка

¹ Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ: Монографія. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. – с. 198-199

² Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие /Языковые контакты. Киев: Вища школа, 1979. – с. 22

[1], Л. Біловус [6], В. Сафрана [60], Дж. Едвардса [57], Д. Струка [61], А. Роїка [59], Х. Гудими [58].

Актуальність. Обрана тема є актуальною, оскільки передбачає вивчення явищ мовної інтерференції у пресі в умовах двомовності. Актуальність теми дослідження полягає у тому, що українські діаспори розвиваються і досі, а вихідці з них постійно знаходяться в іншомовному середовищі, тому українська мова на чужих територіях зазнає впливу. Українці діаспори швидко асимілюються у новому суспільстві і як наслідок, їхня мова швидко пристосовується до нових умов. Українську діаспору досліджують з багатьох аспектів, а у лінгвістиці явище інтерференції у мові діаспори розглянуто частково. Ми проаналізували мову саме у періодичних виданнях, оскільки у них найбільше помітно усі зміни, які відбувалися у мовленні українців впродовж певного часу.

Новизна. У результаті магістерського дослідження вперше проаналізовано наслідки мовної інтерференції у періодичних виданнях Канади – «Нові Дні» і «Календар-Альманах Канадійського Фармера», виявлено випадки різних мовних впливів, а також з'ясовано, які правила Харківського правопису відображені у текстах цих видань.

Мета. Метою нашого дослідження є проведення комплексного аналізу періодичних видань української діаспори «Нові Дні» та «Календар-Альманах» на лексичному і граматичному рівнях, а також аналізу правопису українських слів.

Для досягнення мети потрібно виконати такі **завдання**:

- 1) проаналізувати теоретичний матеріал, який стосується лексичної та граматичної інтерференції;
- 2) зібрати матеріал з періодичних видань української діаспори Канади;
- 3) виокремити у зібраному матеріалі явища мовної інтерференції на лексичному рівні;

- 4) виявити мовну інтерференцію на морфологічному рівні;
- 5) виявити мовну інтерференцію на синтаксичному рівні;
- 6) визначити стилістичні особливості обраних періодичних видань;
- 7) з'ясувати, якими правилами Харківського правопису послуговувалися автори статей.

Об'єкт дослідження: періодичні видання української діаспори в Канаді.

Предмет дослідження: мовна інтерференція (лексичні і граматичні впливи) англійської мови на українську в україномовній періодиці діаспори Канади та випадки застосування Харківського правопису.

Джерела. Для дослідження ми обрали такі періодичні видання: «Нові дні» випуск 237 (1969 р.), випуск 336 (1978 р.), випуск 448 (1987 р.) та «Календар-Альманах «Канадійського Фармера» (1969 р.).

«Нові Дні» вперше було видано у Торонто у 1950 році. У ньому містяться новини та інформація щодо літератури, мистецтва та громадського життя. Його редакторами і співробітниками були видатні українські діячі: Іван Багрянний, Улас Самчук, Юрій Шерех та інші. Крім інформаційних статей, у журналі публікують есе про видатних людей, художні твори та поезію.³

«Канадійський Фармер» – це просвітньо-інформаційний тижневик, який видавався у Вінніпезі з 1903 року. Це видання не було у власності українця, але попри це мало національно-український характер. У статтях закликали до створення різноманітних організацій, утворення шкіл, до розвитку науки та збереження духовних і культурних цінностей.⁴ Для того, щоб детальніше ознайомлювати читачів про культурно-освітнє життя українців у діаспорі,

³ Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. — Мюнхен, 1977 – с. 220-221

⁴ Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. — Мюнхен, 1977 – с. 179-180

редактори почали видавати календар-альманах під назвою «Ілюстрований Календар-Альманах «Канадійського Фармера».⁵

Зібраний матеріал: зафіксовано 213 явищ мовної інтерференції, з них на лексичному рівні – 109 випадків, на граматичному рівні – 104. Кількість проаналізованих слів, написаних за правилами Харківського правопису – 276.

⁵ Гринько М. Канадійський фермер // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. Т. 12.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОВОЗНАВЧОГО АСПЕКТУ ПОНЯТТЯ «ДІАСПОРА»

1.1. Поняття української діаспори

Поняття «діаспора» за походженням грецьке і має значення «розсіювання». Іменник *diaspora* утворився від дієслова *diaspeirein* «розсіюватися», яке складається з префікса *dia-* та дієслова *speirein* «сіяти».⁶

Термін «діаспора» пов'язують з розсіянням євреїв по світу. У «Історичному словнику» наведено таке визначення: діаспора – це розселення євреїв з Вавилонського полону в VI ст. до нашої ери поза Палестиною. З часом це поняття набуло ширшого значення. Так почали називати етнічні групи людей, які відірвані від основної частини етносу, але підтримують зв'язок з нею. Сьогодні поняття «діаспора» відходить від позначення лише єврейської спільноти, а враховує й інші форми проживання за межами етнічної території.⁷

Дослідження української діаспори завжди було актуальною темою для істориків, філологів, географів тощо. Причини для еміграції були різні – війни, політичні репресії, евакуації та інше. На думку О. Годованської, функціями діаспори є: розвиток звичаїв і обрядів, збереження культурних зв'язків з Батьківщиною; підтримка та укріплення своєї культури; збереження рідної мови як частину національної культури, а також вплив на міжнародну позицію країни та свою політичну позицію.⁸

Історію переселень українського народу умовно поділяють на п'ять «хвиль». Перша – трудова (з кінця XIX століття до початку Першої Світової війни). В цей період селяни, в більшості малоосвічені, виїжджали з території Австро-Угорщини та Росії за кордон на заробітки та в пошуках кращих умов праці. Основними країнами для переселення у цей період були Бразилія та

⁶ Алієва М. Різні тлумачення терміну «діаспора» / М. Алієва // Етнічна історія народів Європи. - 2008. - Вип. 24. – с. 63

⁷ Зубик А. Українська діаспора: суспільно-географічне дослідження : монографія / Андрій Зубик. – Львів: ПРОСТІР М, 2019. – с. 10

⁸ Годованська О. Новітня українська діаспора. Трудові мігранти в Італії, Іспанії та Португалії : [монографія] / Оксана Годованська; НАН України, Ін-т народознавства. – Львів, 2011. – с. 124-125

Аргентина. Через те, що українці прагнули зберегти свою своєрідність та особливості, території, на яких вони оселялися, отримували українські назви: Карпати, Січ, Прут та інші.⁹

Друга хвиля – політична (відбувалася у проміжку між двома Світовими війнами). Українці цього періоду еміграції оселялися у великих містах Канади, де отримували роботу на заводах та фабриках, а також у Німеччині, США та Австралії. Емігрантами ставали солдати українських формувань, торговці, колишні землевласники, священники та ін. До цієї групи переселенців також входили Володимир Винниченко, Іван Огієнко та інші українські діячі.¹⁰ В Канаді для збереження пам'яті про Батьківщину українці залишили більше ніж 130 назв українського походження: Україна і Комарно у Манітобі, Тарнопіль і Сокаль в Саскатчевані, Мирнам і Стрий в Альберті.¹¹

Третя – інтелектуальна (з 1945 до середини 1950-х років). Назву «інтелектуальна» вона отримала через представників інтелігенції та науковців, які емігрували з України в цей період. Через імміграцію більш освічених людей у діаспорах почали формуватися організації, які сприяли розвитку літератури, видавничої справи та суспільного життя.¹²

Четверта – економічна (з кінця 1980-х до 2009 р.). Ця хвиля суттєво відрізняється від інших. Її емігрантами стали люди з вищою освітою та достатнім рівнем володіння іноземною мовою. Найпопулярнішими серед емігрантів країнами стали США, Канада, Австралія та ін.¹³

П'ята хвиля розпочалася у 2014 році. Її причинами стали економічна ситуація і воєнні дії Росії на сході України. Еміграція посилилася 24 лютого 2022 року вже через повномасштабне вторгнення Росії на українські території. Ця

⁹ Філонов. Українська діаспора [Електронний ресурс] – с. 3

¹⁰ Філонов. Українська діаспора [Електронний ресурс] – с. 4

¹¹ Yuzyk P. Ukrainian Canadians: Their Place and Role in Canadian Life / Paul Yuzyk. – Toronto, 1967 – р. 12

¹² Філонов. Українська діаспора [Електронний ресурс] – с. 4

¹³ Філонов. Українська діаспора [Електронний ресурс] – с. 4

хвиля відрізняється від попередніх тим, що крім пошуків кращих умов життя, українці прагнуть знайти безпеку.

Мігранти не завжди утворюють або долучаються до діаспор. Це стається тоді, коли вони переростають у самодостатню соціальну групу з певною структурою, яка прагне зберегти та відтворити рідну культуру, мову та релігію.¹⁴

Як вважає Т. Бевз, національна спільнота вважається діаспорою тоді, коли розуміє, що вона є відображенням народних цінностей та має надію на повернення на рідну територію.¹⁵

Розрізняють два підходи до трактування цього поняття: 1) це етнічна спільнота, яка перебуває поза межами етнічної території; 2) громадяни країни з іншоетнічним походженням, які підтримують зв'язок з Батьківщиною.¹⁶ Це призвело до розмаїття його визначень. У західній діаспорі на позначення українців використовують поєднання етноніма і політоніма, наприклад, «український канадець». Також поєднують етнонім і громадянство – українець США, а для визначення цілої групи в діаспорі звертаються до термінів «українська етнічна група» або «українська еміграція». Через це дослідники надають перевагу узагальненій назві – «українська діаспора».¹⁷

В радянські часи щодо українців здебільшого вживалося поняття «еміграція» – трудова чи політична. Але у 80-90-х роках почала поширюватися назва «українська діаспора», яка з часом витіснила термін «еміграція». Цьому сприяло декілька чинників. Поняття «діаспора» позбавлена політичного сенсу, тоді як «еміграція» має значення ворожості та небажаності на Батьківщині. Інший чинник полягає у змісті самих понять: за словами О. Пріцака «еміграція

¹⁴ Підкуркова І., Гой А. Феномен української діаспори: проблема збереження етнічної ідентичності та розвитку – Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2020. №2 (45). – с. 182

¹⁵ Бевз Т. Сучасна українська діаспора: проблеми і перспективи / Т. Бевз // Наукові записки [Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України]. - 2007. - Вип. 34. – с. 34

¹⁶ Зубик А. Українська діаспора: суспільно-географічне дослідження : монографія / Андрій Зубик. – Львів: ПРОСТІР М, 2019. – с. 12

¹⁷ Сидорко Ю. Українська діаспора в Канаді // Сумський державний університет, 2016. – с. 68

сидить на валізках і чекає зміни ситуації, щоб повернутися додому, діаспора ж живе вдома».¹⁸

В. Сафран визначає декілька ознак діаспори:

1) емігранти або їхні предки розселилися зі свого «центру» у дві чи більше країн;

2) вони зберігають колективну пам'ять, бачення чи почуття про свою Батьківщину – її розташування, історію та досягнення і надбання;

3) діаспоряни відчують, що суспільство країни, в якій вони оселилися, можуть не прийняти їх повністю, і як наслідок – відчуття чужорідності;

4) вони сприймають Батьківщину як свій єдиний дім, куди вони або їхні нащадки можуть повернутися за сприятливих умов;

5) вони вважають, що повинні колективно підтримувати і відновлювати рідні землі для їхньої безпеки і процвітання;

6) етнічна свідомість діаспорян визначається через ідентифікацію себе зі своїм народом, який проживає на етнічній території.¹⁹

А. Василенко у своїй статті виділяє такі критерії, за якими визначають поняття діаспори:

1) розселення етнічної групи у різні країни за межами історичної батьківщини за умови, що частина етнічної групи стане національною меншиною;

2) самоідентифікація діаспорян з етносом, навіть за умови, що вона втратить мову або релігію;

3) розвиток національної ідеї у діаспорі;

¹⁸ Тараненко О. О. Мова української західної діаспори і сучасна мовна ситуація в Україні / О. О. Тараненко // Мовознавство. - 2013. - № 2-3. - с. 63

¹⁹ Safran W. Diaporas in modern Societies: myths of Homeland and return // Diaspora. 1991. Vol. 1. №1. P. 83-84.

- 4) утворення діаспори як результат певних подій на історичній батьківщині;
- 5) стабільність діаспори, її існування протягом поколінь;
- 6) постійна взаємодія соціальних інститутів, явищ і громад для підтримки існування діаспори.²⁰

Дослідники виділяють такі функції діаспори:

- 1) підтримка та участь у розвитку і утриманні культури свого народу, звичаїв та традицій, а також збереження культурних зв'язків з історичною батьківщиною;
- 2) захист соціальних прав діаспорян: регулювання міграційних потоків, допомога у професійному становленні, участь у житті рідної країни та країни, у якій діаспора функціонує;
- 3) розвиток економічної діяльності, яка реалізує виробництво товарів народного споживання або народного ремесла;
- 4) політична функція, яка полягає в отриманні гарантій для ефективного розвитку народу і розширення міжнародних повноважень.²¹

Мова є головною ознакою нації, а також найважливішим чинником національної ідентичності і народного самоствердження, становлення його культури та історії. Найголовнішою функцією мови є об'єднувача. Завдяки їй мовці окремої нації вирізняються серед інших. Для розвитку рідної мови потрібна воля народу і влада, яка повинна підтримувати національну мову та розвиток її складових і впровадили мовну політику щодо національної мови.²²

О.Кириленко у своїй праці «Українці в Америці» так говорить про реакцію місцевих на українців: «Успішність асиміляції полягає в тому, що американці і

²⁰ Василенко А. М. Історико-правове розуміння діаспор та національних меншин // Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. — Чернівці : Червона Рута, 2007. — Вип. 402. — с. 57

²¹ Василенко А. М. Історико-правове розуміння діаспор та національних меншин // Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. — Чернівці : Червона Рута, 2007. — Вип. 402. — с. 58

²² Лесюк М. Мова і культурна різноманітність — запорука примноження духовного багатства світової цивілізації / М. Лесюк // Українська мова. - 2009. - № 1. - с. 124

англійці роблять усе лагідно... Мовою, зазвичай, зачинають. Починають з такого аргументу: Нащо тобі говорити іншою мовою, ніж англійською, коли тебе не розуміють, не дадуть роботи, скоро довідаються, що ти не вмієш говорити англійською мовою або що ти чужинець. Ліпше забудь свою мову і говори лише англійською, це буде для тебе краще.»²³

Одним з головних завдань українців у діаспорі було і є збереження рідної української мови. Вона є важливою ознакою національності, зберігає в собі та передає наступним поколінням характерні українцям якості. Для емігрантів мова завжди була інструментом збереження та розвитку національної свідомості за кордоном. Важливе місце у розвитку мови у дітей посідала родина, оскільки у дитинстві формується емоційний зв'язок з мовою.²⁴

Українська діаспора трепетно ставиться до збереження рідної мови – від створення двомовних шкіл до закликів вивчення української мови. Діаспорянам складно ідентифікувати себе з етнічним народом України, не розмовляючи українською мовою, тому вони довгий час асоціювали збереження мови зі збереженням етнічної ідентичності.²⁵

Потрібно зазначити, що мова розглядається як складова національної свідомості тільки тоді, коли вважається суб'єктами рідною. Тому формування мовної свідомості людини є неодмінною умовою існування національної спільноти і є його важливою частиною. Це питання є дуже актуальним для українців за кордоном через різний статус у країнах поселення – є іммігранти з різним досвідом та вихідці із цих країн. Спільнота української діаспори характеризується двоїстими психологічними та соціально-політичними і навіть культурними характеристиками. Лояльність до країни поселення, вплив нового

²³ Кириленко О. Українці в Америці / Союз визволення України. – Відень, 1916. – с. 34

²⁴ Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ: Монографія. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. – с. 188

²⁵ Козачевська Л. Мова української діаспори як віддзеркалення мовної свідомості та мовної діяльності носіїв-білінгвів / Л. Козачевська, О. Сидоренко // Мовні і концептуальні картини світу. - 2013. - Вип. 46(2). – с. 143

соціального середовища, соціально-економічна інтеграція тощо створили окремий психологічно-соціологічний гібридний тип українця.²⁶

Отже, історія української діаспори розпочалася в кінці XIX століття через погані умови праці та захоплення етнічної української території іншими державами. Саме поняття діаспори цікавило істориків, географів, філологів та науковців з інших галузей. Українська еміграція відбувалася п'ятьма «хвилями», які охоплювали різні періоди з кінця XIX століття до сьогодні. Її причинами були війни, голод, політичні репресії та пошук кращого життя. Для того, щоб угруповання людей на чужій території називалося діаспорою воно повинне мати декілька ознак, основні з яких – розвиток національної ідеї Батьківщини, збереження і розвиток рідної культури та стабільність існування діаспори протягом декількох поколінь. Мова є важливою ознакою самоусвідомлення нації. Для збереження національної культури та ідентичності потрібно плекати рідну мову та сприяти її розвитку, оскільки мова є головним чинником у становленні культури та історії народу. Проте не завжди мова слугує способом визначення рівня розвитку національної свідомості. Ним вона може бути лише за умови, якщо суб'єкти вважають її рідною. Для діаспори питання мови є важливим чинником у збереженні етнічної ідентичності. Незважаючи на швидку асиміляцію з іншим народом та його мовою, потрібно сприяти розвитку української мови та культури, поширювати її, навчати дітей та не забувати її.

1.1.1. Роль діаспори у поширенні української мови

Національний розвиток українців у діаспорі значно відрізнявся від розвитку на власній території у знайомому середовищі. Це було зумовлено статусом емігрантів та неоднозначним етносоціальним статусом. У країні, в яку емігрували українці, вони відчували сильніший зв'язок з рідною мовою, ніж на

²⁶ Романюк С. Особливості функціонування рідної мови діаспорних українців у поліетнічному середовищі / С. З. Романюк. – 2013. – с. 5

батьківщині, оскільки мова була тією частиною життя, яку можна було перенести з собою.²⁷

Більшість українських діаспор пов'язані з численними спробами збереження рідної мови – двомовні школи, суботні школи, доведення важливості знання рідної мови до членів громади. Незважаючи на це, виникало і досі виникає питання щодо результату збереження мови: чи це має бути активна мовленнєва навичка, чи постійне вживання рідної мови, чи вона має залишатися лише як символ етнічної ідентичності.²⁸

Пол Юзик у своїй праці визначив декілька аргументів, чому важливо зберігати рідну мову та етнічну культуру:

1) це забезпечує взаємне збагачення різних напрямів у процесі розвитку культури та національної особистості;

2) це стимулює культурний ріст і забезпечує безпосередню участь у культурній та мистецькій діяльності;

3) це допомагає використовувати унікальний мовний потенціал у багатонаціональному середовищі;

4) це сприяє розвитку більш усвідомленого ставлення до інших країн та до місцевих жителів.²⁹

Мовна спільнота є цінним джерелом національного самоусвідомлення українців за кордоном. Це сприяє подальшому пізнанню своєї історії та культури, а тому і розвитку єдиної цінності української нації. Спільним у національній свідомості є почуття духовної та історичної належності до українського народу. Це усвідомлення потребує передусім плекання й розвитку української мови у діаспорі як символу ідентичності всіх українців.

²⁷ Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ: Монографія. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. – с. 155

²⁸ Danylo, Struk H. Between Ukish and Oblivion: The Ukrainian Language in Canada Today. – с. 69

²⁹ Yuzyk P. Ukrainian Canadians: Their Place and Role in Canadian Life / Paul Yuzyk. – Toronto, 1967 – p. 83

Використання рідної мови діаспорянами позитивно впливає на національне самозбереження, підтримує духовний зв'язок з українським народом.³⁰

Іван Огієнко говорив, що «мова – це форма нашого життя, життя культурного й національного, це форма нашого організування. Мова – душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб. У мові наша стара й нова культура, ознака нашого національного визнання. Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється в певній культурі, в певній традиції. В такому разі мова – це найясніший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного я. І поки живе мова – житиме й народ, як національність. Не стане мови не стане й національності»³¹

Двомовність у діаспорі – нестійке явище, оскільки національна мова зберігається доти, доки існує ситуація виняткового одномовного спілкування або зберігається потреба і можливість прямого спілкування з Батьківщиною. Велика відстань від батьківщини та занурення чужомовне середовище не вплинули на українську мову в діаспорі: вона добре функціонує в іншомовному середовищі, хронологічно відображаючи умови життя українців за кордоном. Оскільки україномовні здавна живуть в оточенні носіїв інших мов, будь-яка інтерференція є зрозумілою. Зміни в українській мові є невід'ємною частиною природної еволюції мови, і їх розуміють як сукупність будь-яких змін, яких вона зазнала від часу, коли перші іммігранти оселилися на чужій землі.³²

Отже, на чужій території жителям діаспори складно ідентифікувати себе зі своїм етнічним народом і зберігати та поширювати культурні надбання Батьківщини. Мова для діаспорян була єдиним елементом колишнього життя, яке вони могли забрати з собою після еміграції з України. Створення діаспор позитивно вплинуло на збереження української мови. У кожній створювалися

³⁰ Біловус Л. Українськомовна періодика української діаспори США у збереженні національної ідентичності (1991-2017 рр.) – Тернопіль, 2019. – с. 406

³¹<https://uain.press/blogs/ivan-ogiyenko-mova-dusha-kozhnoyi-natsionalnosti-yiyi-svyatoshhi-yiyi-najtsinnishyj-skarb-1150959>

³² Біловус Л. Українськомовна періодика української діаспори США у збереженні національної ідентичності (1991-2017 рр.) – Тернопіль, 2019. – с. 409

різноманітні гуртки, будувалися школи, де навчання було українською мовою, вихідці діаспори всіляко намагалися поширювати свою культуру серед інших народів, що не дозволило Україні та українській мові занепасти, а навпаки, продовжувати творити свою історію за допомогою своїх жителів, які розсіялися по всьому світу.

1.2. Білінгвізм як результат мовних контактів

Поняття «мовний контакт» має багато варіантів: інтерлінгвальний контакт, взаємодія мов або мовна взаємодія, змішування мов, інтерференція або взаємовплив мов. Це пояснюється тим, що різні дослідники обирають різні назви на позначення цього поняття, а також обирають різні методи дослідження: соціолінгвістичний, психолінгвістичний та власне лінгвістичний.³³

У. Вайнрайх пише про рівень володіння декількома мовами як про одну з рис багатомовності. Складно описати усі аспекти білінгвізму лише лінгвістичними термінами – для цього користуються поняттями і дослідженнями з галузі психології і суспільних наук. З аспекту лінгвістики проблемою двомовності є аналіз мовних систем, які контактують, виявлення між ними різниці, яка спричиняє труднощі оволодіння ними одночасно і завдяки цьому запобігти мовній інтерференції.³⁴

В українському мовознавстві питання мовних контактів розкрив Ю.Жлуктенко. За його словами, щоб мови почали взаємодіяти, вони повинні наблизитись одна до одної настільки, щоб між ними виникли певні міжмовні зв'язки, які називають мовними контактами.³⁵

Дослідники розрізняють мовні контакти за такими критеріями:

1) спорідненість і неспорідненість мов, що контактують;

³³ Титаренко В. Теорія мовних контактів крізь призму сучасної термінології. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2004 – с. 207

³⁴ У. Вайнрайх Одноязычие и многоязычие // Языковые контакты. Киев: Вища школа, 1979. – с. 27

³⁵ Товстенко В. Мовні контакти та явище двомовності / В.Р. Товстенко // Культура народів Причерномор'я. — 2002. — № 32 – с. 283

- 2) рівні впливу: однібічні та обопільні;
- 3) територія: маргінальні типи (носії мов проживають на суміжних територіях) і внутрішньорегіональні (носії проживають на одній території);
- 4) тривалість: казуальні типи (випадкові і тимчасові) і перманентні (тісні і тривалі);
- 5) характер: штучні і природно-штучні.³⁶

Мікродослідженню феномену мовних контактів у поведінці окремих білінгвів протиставляється макродослідження результатів впливу однієї мови на іншу. Використовуючи мікропідхід, враховують тільки наслідки двомовності на фоні мовної поведінки одномовних. Тобто, у мікроскопічному дослідженні увага звертається на участь білінгва у запозиченні іншомовних елементів. У макроскопічному підході ми порівнюємо мову, на яку відбувся вплив іншої, з ділянкою цієї ж мови, на яку мовний контакт не вплинув. У. Вайнрайх наводить приклад мікроскопічного дослідження: якщо іспаномовна особа вживає слово *beisbol*, наприклад, яке походить з англійської, це не значить, що він володіє цією мовою – це слово вже закріпилося у словниковому запасі одномовних носіїв іспанської мови.³⁷

Результатом зіткнення двох мов є двомовність або білінгвізм (з англ. *bilingualism* – можливість вільно розмовляти двома мовами). Саме поняття походить з латинської: префікс *bi-* має значення «два», *lingual* – те, що стосується мови, *-ism* – вказує на практичне застосування чогось.³⁸ За В. Брициним, білінгвізм – це індивідуальне або колективне використання двох мов у межах однієї держави у відповідних комунікативних сферах.³⁹ Проблема двомовності

³⁶ Мовні контакти та соціально-мовні проблеми : методичні рекомендації для магістрантів / Укл. В. В. Герман. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2011. – с. 5-6

³⁷ У. Вайнрайх Одноязычие и многоязычие // Языковые контакты. Киев: Вища школа, 1979. – с. 32

³⁸ Bilingualism [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dictionary.com/browse/bilingualism>.

³⁹ Брицин В. Двомовність [Електронний ресурс] / В. М. Брицин

полягає у вияві розбіжностей між мовними системами, визначенні можливих інтерференцій та відхилення від мовних норм.⁴⁰

Білінгвізм – це явище непостійне, з часом його витісняє монолінгвізм панівної мови. Вона занепадає тоді, коли серед її носіїв не стає монолінгвів. За словами Дж. Едвардса, «закони життя дуже прагматичні: люди не зберігають назавжди дві мови, якщо для всіх ситуацій достатньо однієї».⁴¹ Білінгвізм, який використовують лише для комунікації, витрачає додаткові інтелектуальні зусилля. Тому двомовність може бути стабільною тоді, коли для кожної мови є важлива сфера застосування.⁴²

Виділяють такі різновиди білінгвізму: 1) за походженням: безпосередній (інтуїтивне володіння мовами) і опосередкований (усвідомлене перемикання мов); 2) за ступенем інтенсивності: масовий, груповий та індивідуальний; 3) за способом виникнення: природний (у безпосередньому контакті двох мов) і штучний (мовний контакт відсутній). Також вирізняють регіональний (за географічним параметром) та національний (за етнічною ознакою).⁴³

Отже, мовний контакт – це явище максимального наближення і взаємозв'язку двох мов, і їхній вплив одна на одну. Результатом є білінгвізм – явище двомовності, яке виникає після контакту двох мов та зберігається доти, доки мова, що домінує, не починає витісняти іншу. Це явище вивчають з двох сторін: наслідки білінгвізму на фоні одномовності та наслідки білінгвізму через безпосередню участь мовця в комунікації. Дослідники поділяють явище білінгвізму за критеріями походження, ступеню інтенсивності, способу виникнення та географічним критерієм.

⁴⁰ Козачевська Л. Мова української діаспори як віддзеркалення мовної свідомості та мовної діяльності носіїв-білінгвів / Л. Козачевська, О. Сидоренко // Мовні і концептуальні картини світу. - 2013. - Вип. 46(2). – с. 144-145

⁴¹ Edwards J. Language, Society and Identity. – Oxford; New York; London, 1988. – р. 72.

⁴² Ажнюк Б. Мовна політика: Україна і світ: Монографія. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. – с. 133-134

⁴³ Мовні контакти та соціально-мовні проблеми : методичні рекомендації для магістрантів / Укл. В. В. Герман. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2011. – с. 12

1.2.1. Визначення рідної мови у білінгвів

Поняття рідної мови у білінгвів є неоднозначним. Вважають, що у людини може бути лише одна рідна мова, але дослідження цього питання спростовують це твердження. Коли людина з народження сприймає декілька національних мов, одночасно з цим сприймає і культури цих мов, а отже формує дві національно-мовні картини світу. Погляди вчених щодо двомовності суттєво відрізняються. В. Русанівський вважає білінгвізм культурним надбанням, яке не заважає розвитку національним мов, і навпаки, є джерелом їхнього розвитку.⁴⁴ Інші дослідники вважають, що білінгвізм шкодить розвитку мовної особистості і може спричинити такі явища як напівкультурність і напівмовність.⁴⁵ Проте є категорія дослідників, які вважають двомовність як позитивним, так і негативним явищем. У мовців, які з дитинства засвоюють дві або більше мов і вважають обидві рідними, в майбутньому можуть виникати проблеми з самоідентифікацією і може поставати вибір основної мови і картини світу.⁴⁶

Є декілька критеріїв, за якими людина-білінгв визнає рідною одну або іншу мову. Сутність людини та її рідна мова формуються соціальним чином. Кожен індивід може мати дві рідні мови, які утворюють ієрархію в залежності від того, якою мірою людина ними володіє.⁴⁷ Індивід має можливість самоідентифікуватися завдяки рідній мові. Решта характерних їй рис – особливості мовного вживання, досконалість володіння – це похідні самоідентифікації.⁴⁸

Важливою є проблема самовизначення рідної мови білінгвами. Є два критерії, за якими мовець визнає одну чи іншу мову рідною. Перший критерій – функціональний (за зовнішніми виявами мовної поведінки) та культурно-ціннісний (за важливістю мови у свідомості мовця). У соціумі двомовних людей

⁴⁴ Шкоріна І. М. Феномен змішування мов у парадигмі національно-мовної картини світу / І. М. Шкоріна // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. - 2015. - Т. 23, вип. 21(2). – с. 6

⁴⁵ Єщенко Т. Поняття «рідна мова» в двомовному середовищі [Електронний ресурс] / Тетяна Єщенко – с. 4

⁴⁶ Шкоріна І. М. Феномен змішування мов у парадигмі національно-мовної картини світу / І. М. Шкоріна // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. - 2015. - Т. 23, вип. 21(2). – с. 6

⁴⁷ Федорчук Т. М. Рідна мова та її самовизначення білінгвами / Т. Федорчук // Наукові записки. – 2006. – Т.60. – с. 57

⁴⁸ Федорчук Т. М. Рідна мова та її самовизначення білінгвами / Т. Федорчук // Наукові записки. – 2006. – Т.60. – с. 58

існує декілька варіантів визначення рідної мови. Перший варіант відбувається тоді, коли мовець в дитинстві одночасно засвоює дві мови. В результаті виникає рівноцінна двомовність і дві мови визнаються як рідні. Але в цьому випадку одна з мов може бути важливішою через стереотипи та престиж мов. Другий варіант – коли рідна мова, яка у дитинстві формувала цінності і світогляд, стає функціонально другою, і тоді одна мова визнається рідною за функціональним критерієм визначення рідної мови, а інша – за ціннісним. За третім варіантом білінгвальна особа визнає рідною лише одну з мов, якими володіє на рівні. Це відбувається одночасно з функціональної точки зору і з культурно-ціннісної, або лише за одним з критеріїв.⁴⁹

Виділяють декілька ознак рідної мови:

1. об'єктивне протиставлення рідної і чужої мови;
2. особливе ставлення мовців до рідної мови, через які виявляється гармонія зі світом;
3. участь носіїв мови у розвитку духовної єдності народу і мовної картини світу;
4. зв'язок з усвідомленими та неусвідомленими, когнітивними та психологічними процесами;
5. важлива роль у процесах соціалізації;
6. вплив на формування світогляду через картину світу;
7. вплив на мовну поведінку носія та формування в нього мовної особистості.⁵⁰

Отже, визначення білінгвами рідної мови є важливим питанням. Часто вважають, що у людини може бути лише одна рідна мова. Вивчаючи мову з

⁴⁹ Федорчук Т. М. Рідна мова та її самовизначення білінгвами / Т. Федорчук // Наукові записки. – 2006. – Т.60. – с. 59

⁵⁰ Єщенко Т. Поняття «рідна мова» в двомовному середовищі [Електронний ресурс] / Тетяна Єщенко – с. 3

народження, дитина разом з нею «всотує» культуру цієї мови і за допомогою цього формує свій світогляд. Якщо ж дитина вивчає дві мови одночасно, вона формує світогляд на основі двох національно-мовних картин світу. Це може негативно вплинути на неї в майбутньому, оскільки можуть виникнути труднощі з самоідентифікацією. Щоб визначитися, якою є рідна мова, білінгв повинен чітко відокремлювати її від чужої, ставитися до неї особливо – як до чинника формування світогляду та гармонії зі світом, а також білінгв повинен усвідомлювати і відчувати духовну єдність свого народу.

1.3. Типи змін у мовленні білінгвів

1.3.1. Перемикання кодів і змішування мов

Поряд з терміном «білінгвізм» існує поняття «перемикання кодів» (з англ. *code-switching*) – чергування або змішане використання двох або більше мов в межах одного дискурсу.

Кодом називають будь-яке мовне утворення, яке слугує засобом комунікації/спілкування. Субкод – це різновид коду, який використовується у вузьких сферах. Код і субкод демонструють ієрархію відношень між мовними утвореннями. При одномовності код – це певна мова, а субкод – її варіанти (наприклад, діалект). При двомовності людина володіє двома мовами (тобто кодами) та може їх використовувати по черзі.⁵¹

Воно відбувається тоді, коли 1) українська мова домінує, англійську вживають час від часу; 2) українську вживають лише серед україномовних, англійську – серед англомовних; 3) з рідними чи близькими спілкуються двома мовами, у спілкуванні з іншими переходять на англійську; 4) англійська домінує,

⁵¹ Брага І. Перемикання кодів: основні напрями соціолінгвістичних досліджень // Ученые записки Крымского федерального университета имени В. И. Вернадского. Филологические науки. 2012. – с. 238

українською майже не спілкуються. Через це поступово відбувається заміна домінантної мови на ту, якою розмовляє оточення.⁵²

Різниця між перемиканням кодів і змішуванням мов полягає у тому, що перемикання – це перехід з однієї мови на іншу, яке відбувається залежно від ситуації, а змішування мов – це злиття двох мовних систем в одну.⁵³

Наприклад, у США існує явище спанглішу – поєднання іспанської та англійської мов, у якому дієслівне відмінювання іспанських слів на англійські та калькування англійських фраз на іспанську. Ще один приклад – сингліш – суміш англійської та китайської, який застосовується у Сінгапурі. Яскравим прикладом перемикання кодів є франгле – поєднання французької та англійської.⁵⁴

Мова материкової України та мова діаспори через її діалектну основу і вплив мовної інтерференції помітно відрізняються. У США говорять американсько-українським чи канадсько-українським діалектом. Суміш української та англійської мов називають юкішем (з англ. *Ukish* – *Ukrainian English*). В діаспорі таке мовлення ще називають «half-на-пів» або «укріншліш».⁵⁵ Вона виникла під час першої хвилі еміграції на межі XIX і XX століть. Оригінальний юкіш містить в собі англійську лексику, яку поглинула розмовна українська мова. Це відбулося через те, що іммігранти потрапили у чуже середовище з незнайомими елементами повсякденного життя, які відрізняються від тих, що залишилися на Батьківщині. Також зміни в українській відбулися на морфологічному рівні – через вплив іноземних граматичних конструкцій.⁵⁶

⁵² Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ: Монографія. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. – с. 198-199

⁵³ Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие /Языковые контакты. Киев: Вища школа, 1979. – с. 28

⁵⁴ Баняс М.-Н. Мова та ідентифікація: «Юкіш» у (двомовній) українській діаспорі Північної Америки – Львів: УКУ, 2021. – с. 12-13

⁵⁵ Баняс М.-Н. Мова та ідентифікація: «Юкіш» у (двомовній) українській діаспорі Північної Америки – Львів: УКУ, 2021. – с. 9

⁵⁶ Danylo, Struk H. Between Ukish and Oblivion: The Ukrainian Language in Canada Today (англійською). P. 71.

Христина Гудима у своїй статті «Українська мова у Канаді: від процвітання до зникнення» виділяє такі відмінності української і українсько-канадської мови:

1) канадська українська утворилася на основі південно-західного діалекту «стандартної» української мови, тому містить багато польських, німецьких та румунських запозичень;

2) через ті ж причини в канадському варіанті української менше російських запозичень, ніж у «стандартній» мові;

3) канадська українська зазнає значного впливу інших мов Канади, зокрема англійської.⁵⁷

Незважаючи на те, що оригінальний юкіш ще можна десь почути, сьогодні він стає рідкістю, оскільки, як будь-яка мова, він зазнає постійних змін. Навіть у невеликої частини людей, які вільно спілкуються українською мовою, погіршується рівень володіння нею під впливом англійської, навіть якщо не відбуваються лексичні запозичення.

Данило Струк наводить декілька прикладів юкішу:

1. *Як ти любила цей фільм?* – калька з англійської *How did you like this film?* (Як тобі цей фільм?)

2. *Я дуже вдоволена з моїм прізвищем* або *Я слухаю до музики* – *I am satisfied with my last name / I listen to music.* У цьому випадку англійські прийменники домінують над українськими.⁵⁸

Отже, наслідками білінгвального спілкування є перемикання кодів та змішування мов. Перемикання відбувається тоді, коли дві мови використовуються в різних сферах життя, і немає практичних потреб переходити на одну з них. Змішування мов – це явище, за якого дві мовні системи зливаються в одну, і мовцю складно їх розділити. Юкіш, або українсько-англійська суміш

⁵⁷ Hudyma K. Ukrainian Language in Canada: From Prosperity to Extinction // Working Papers of Linguistic Circle of University of Victoria. – University of Saskatchewan Press, 2011. – P. 184

⁵⁸ Danylo, Struk H. Between Ukish and Oblivion: The Ukrainian Language in Canada Today (англійською). P. 72

мов виникла під час першої хвилі еміграції. Її причиною стали невідомі українцям явища і елементи повсякденного життя, для яких вони не змогли знайти назви.

1.3.2. Мовна інтерференція

1.3.2.1. Про явище інтерференції

Термін «інтерференція» вперше ввели представники Празького лінгвістичного гуртка. Це поняття пояснювали як відхилення від мовних норм при контакті мов.⁵⁹ Слово «інтерференція» походить від латинського *inter* «між» та *ferens/ferentis* «той, що несе». У Літературознавчій енциклопедії інтерференцію визначено як мимовільне перенесення фонетичних, лексичних, семантичних та синтаксичних особливостей однієї мови на іншу у мовленні білінгвів.⁶⁰ За В. Манакіним, інтерференція – це «несвідоме включення елементів однієї мови у мовлення іншої... Це явище відрізняється від запозичення, що зачіпає собою лексичні системи мов.»⁶¹ Причиною її виникнення є те, що мовець будує іншомовне висловлювання за нормами рідної мови і утворює невластиві одиницям чужої мови зв'язки.

У. Вайнрайх виділяє інтерференцію в мові і мовленні. За його словами, в мовленні вплив виникає у висловлюваннях білінгва як результат його особистого знайомства з іншою мовою. У мові відбуваються ті явища інтерференції, які неодноразово повторювалися у мовленні, закріпилися у ньому і подальше вживання цих явищ не залежить від двомовності.⁶²

Серед причин виникнення помилок можна виділити: однозначність слів та граматичних форм, неправильне відтворення графічного образу слова; занадто

⁵⁹ Есенова Е. Види мовної інтерференції / Е. Есенова // Стратегія та методи навчання мов для спеціальних цілей / Е. Есенова. – Київ, 2009. – с. 51

⁶⁰ Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — К: ВЦ «Академія», 2007. – с. 432

⁶¹ Манакін В. Зміст та принципи контрастивної лексикології близькоспоріднених мов [Рукопис] : автореферат дис. – К., 1994. – с. 38

⁶² Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие. Новое в лингвистике. 1972. № 6. – с. 36

конкретний переклад або неправильне використання аналогії; труднощі у пошуку українських значень для перекладу слів чи словосполучень.⁶³

Дослідження інтерференції відбувається через призму лінгвістики, соціолінгвістики, психології та інших наук. Наприклад, у психології інтерференція розглядається як перенесення умінь і навичок в іншу діяльність та виникнення перешкод у цьому процесі. У лінгвістиці інтерференція розглядається через мовні контакти і під цим поняттям розуміють «порушення білінгвами норм правил співвідношення двох мов, які контактують».⁶⁴

Дослідники явища інтерференції класифікували її види в залежності від мовного рівня, до якого вона належить. Так виділили фонетико-графічну, граматичну та лексичну.⁶⁵

У методичній літературі виділяють такі інтерференції:

1. За напрямком: пряма, зворотна, двостороння;
2. За видом мовленнєвої діяльності: рецептивна, продуктивна;
3. За формою прояву: явна чи прихована; внутрішньомовна чи міжмовна; вплив першої або другої мови;
4. За результатом: ускладнює, порушує чи руйнує.

Також розрізняють фонетичну, графічну, орфографічну, лексичну та культурну інтерференції. Лексичну поділяють ще на семантичну та граматичну.⁶⁶

Дослідник Ю. Жлуктенко виділяє такі види інтерференції:

⁶³ Волошок І. Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях / І. Ю. Волошок // Пед. науки : зб. наук. пр.. - 2012. - Вип. 62. - С. 81-85. - Бібліогр.: с. 84

⁶⁴ Волошок І. Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях / І. Ю. Волошок // Пед. науки : зб. наук. пр.. - 2012. - Вип. 62. - С. 81-85. - Бібліогр.: с. 85

⁶⁵ Есенова Е. Види мовної інтерференції / Е. Есенова // СТРАТЕГІЯ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ МОВ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ / Е. Есенова. – Київ, 2009. – с. 51

⁶⁶ Волошок І. Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях / І. Ю. Волошок // Пед. науки : зб. наук. пр.. - 2012. - Вип. 62. - С. 81-85. - Бібліогр.: с. 83

1. створення граматичних конструкцій англomовного матеріалу за аналогією рідної мови;
2. перенесення на граматичні одиниці функцій, характерних рідній мові;
3. вплив граматичних одиниць рідної мови на одиниці англійської мови;
4. копіювання граматичних конструкцій однієї мовної системи за допомогою іншої.⁶⁷

Існує багато способів, як лексика може впливати одна на одну. При контакті двох мов, умовно А і Б, морфемі можуть переміщуватися з мови А у мову Б, або морфемі Б-мови можуть функціонувати за аналогією морфем у А-мові. Це стосується простих лексичних елементів найпоширенішим типом інтерференції є перенесення фонемного ряду з однієї мови в іншу.⁶⁸

Отже, інтерференція – це явище, яке існує в мовленні білінгвів і визначається як перенесення фонетичних, граматичних та лексичних норм однієї мови на іншу. Це явище досліджують в лінгвістиці, соціолінгвістиці, психології та інших науках. У мовознавстві цей результат контакту двох мов визначають як порушення мовних норм білінгвами.

1.3.2.2. Фонетична інтерференція

Найбільше помітна інтерференція та мовні порушення на фонетичному рівні. У вивченні цього рівня з'ясовують сприйняття і відтворення мовцем звуків вторинної мови з точки зору первинної. Вплив помітний тоді, коли білінгв прирівнює фонеми первинної і вторинної мови та відтворює їх за фонетичними нормами первинної.⁶⁹

⁶⁷ Єфименко Т.М. Міжмовна інтерференція та шляхи її подолання. *Modern researchers in philological sciences: Collective monograph*. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing". Baia Mare, Romania, 2020. – С. 52-53

⁶⁸ Royick A. *Lexical borrowings in Alberta Ukrainian* / Alexander Royick. – Alberta, 1965. – p. 28

⁶⁹ Есенова Е. Види мовної інтерференції / Е. Есенова // СТРАТЕГІЯ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ МОВ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ / Е. Есенова. – Київ, 2009. – (IX Міжнародна науково-практична конференція). – с. 51

Фонетична інтерференція – це процес, в якому запозичені слова з вторинної мови переходять в первинну, але мовець ідентифікує фонemi вторинної мови з фонемами першої (рідної). Білінгви намагаються відтворити запозичені морфеми оригінальними (рідними) звуками, а монолінгви намагаються зробити так, щоб запозичені слова відповідали рідній фонетичній системі.⁷⁰

Фонетичний рівень української мови у Канаді зазнає впливу англійської фонетичної системи:

- 1) український гортанний фрикатив /r/ замінюється /x/;
- 2) українські зубні /л/ і /л'/ замінюються англійським альвеолярним /л/;
- 3) українські зубні проривні /д/, /м/ стають відповідними англійськими альвеолярними проривними звуками;
- 4) відбувається дифтонгізація українських голосних.⁷¹

Причиною фонетичної інтерференції є когніції, які є наслідком помилкового способу обробки інформації. До них належать менталітет, лінгвістичні знання і людські мовні здібності. В умовах контакту з мовами, особливо англійської та української, уваги потребує питання ментальності та його впливу на виникнення мовленнєвої інтерференції. Змістовним і правильним є системне мовне співвіднесення національного світогляду, світовідчуття, світоосмислення як складових національного менталітету, що допомагає зрозуміти складну взаємодію менталітету та просодики мовної системи. Завдяки кореляції між ними бачимо причини помилкової інтерпретації просодичних засобів, які використовуються в усному мовленні і причини неможливості передати значення висловлювань просодичними засобами.⁷²

Отже, фонетична інтерференція найбільше виражена в усному мовленні білінгвів. У дослідженні розглядають відтворення особою звуків першої мови під

⁷⁰ Royick A. *Lexical borrowings in Alberta Ukrainian* / Alexander Royick. – Alberta, 1965. – p. 29

⁷¹ Hudyma K. *Ukrainian Language in Canada: From Prosperity to Extinction* // Working Papers of Linguistic Circle of University of Victoria. – University of Saskatchewan Press, 2011. – p. 185

⁷² Валігура О.Р. Когнітивні та комунікативно-прагматичні аспекти дослідження фонетичної інтерференції в англійському мовленні українців – с. 99

впливом другої. Тоді найбільше помітно, як білінгв ототожнює фонему первинної і вторинної мови і переносить фонетичні норми однієї мови на іншу.

1.3.2.3. Граматична інтерференція

На проблему граматичної інтерференції погляди дослідників суттєво різняться. Одні вважають, що морфологічні впливи можуть виявлятися поверхнево, а проникати в систему іншої мови не можуть. Інші говорять, що у граматичної інтерференції немає кордонів.⁷³

Морфемна інтерференція – це інтеграція запозиченого матеріалу відповідно до граматичної системи мови-реципієнта. Якщо мови мають паралельні структури, тобто іменники і прикметники вживаються однаково, то їм додають флексії, роди і синтаксичні позиції. Дієслова у мові-реципієнті утворюються шляхом додавання суфіксів до дієслівних зворотів.⁷⁴

А. Роїк подає у своїй праці список українських слів, інтерферованих іншими мовами: ангельський (з пол. *angielski*) – англійський (*То був ангельський фермер*), фамілія (нім. *Familie*) – родина (*Ми маємо велику фамілію*), сполок (словац. *spolok*) – спільнота, громада (*Вони не мали прибутку і пристали до сполка*) та інші.⁷⁵

Граматична інтерференція не настільки помітна, як, наприклад, лексична. У складі граматичної інтерференції розглядають ще морфологічну та синтаксичну, оскільки з морфем складаються слова, зі слів – речення. Але вона відбувається не лише на рівні морфем, а й на рівні частин мови.⁷⁶

Т. Єфименко, посилаючись на дослідників, виділяє такі типи граматичної інтерференції:

⁷³ Есенова Е. Види мовної інтерференції / Е. Есенова // СТРАТЕГІЯ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ МОВ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ / Е. Есенова. – Київ, 2009. – (IX Міжнародна науково-практична конференція). – с. 51–52.

⁷⁴ Royick A. Lexical borrowings in Alberta Ukrainian / Alexander Royick. – Alberta, 1965. – p. 29

⁷⁵ Royick A. Lexical borrowings in Alberta Ukrainian / Alexander Royick. – Alberta, 1965. – p. 45

⁷⁶ Єфименко Т. Засоби та способи перекладу граматичної інтерференції у професійно-орієнтованій комунікації. – Львів, 2018. – с. 92

1. Змінювання граматичних відношень в мові А, аналогічні граматичним відношенням мови Б: 1) граматичні відношення переносяться з мови А на мову Б і навпаки; 2) усунення граматичних відношень з однієї мови, якщо їх немає в іншій.

2. Змінювання граматичних функцій слів чи морфем за аналогією з функціями іншої мови.

3. Зміна діапазону вживання граматичних форм або одиниць однієї мови під впливом кількості їх вживання в іншій.⁷⁷

Зазвичай, причини граматичної інтерференції визначають за допомогою лінгвістичних методів, а саме порівняння граматичних систем мов та пошук відмінностей між ними, а також аналіз помилок, який допомагає визначити межі мовного впливу. Але інтерференція може реалізовуватися не повністю. На це впливають декілька чинників: індивідуальні особливості мовця, ступінь схожості мов, їхні системно-структурні властивості.

Виділяють такі причини інтерференції:

1. відмінності граматичної будови двох мов;

2. різний зміст схожих конструкцій;

3. різні функціональні характеристики;

4. відмінність у вживанні дієслів (активний і пасивний стан, дійсний і умовний спосіб, інфінітив та ін.)

5. труднощі зі сполучуваністю слів, вживання часу, закінчень прийменників тощо. Наприклад, вживання слів, що мають лише однину (*money*), у множині; вживання двох заперечень у реченні, що є нормою в українській мові, але помилкою в англійській: Ніхто нічого не знає про це – *Nobody knows nothing about it* (Правильно: *Nobody knows anything about it*); а також неправильне

⁷⁷ Єфименко Т. Міжмовна інтерференція та шляхи її подолання. Modern researchers in philological sciences: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing". Baia Mare, Romania, 2020. – с. 59

вживання прийменників, наприклад, збільшувати на 5% - *to increase on 5%* (замість *by 5%*).⁷⁸

Англійська та українська граматичні мовні системи різняться тим, що перша належить до аналітичного типу мов, а друга – до синтетичного або флективного. В англійській мові граматичні відношення передають за допомогою службових слів, інтонації та чіткого порядку слів: підмет, присудок, додаток, обставина. В українській мові граматичні відношення можна передати через флексії.⁷⁹

До інтерференції англійської та української мов приводять розбіжності в категоріях роду або числа: дані (мн.) – *information* (одн.), успіхи (мн.) – *progress* (одн.), фізика (одн.) – *physics* (мн.). Крім цього, в англійській мові існують слова, які вживаються лише в множині: товар – *goods*.⁸⁰

Причиною інтерференції може стати різниця у відмінках двох мов, оскільки в англійській мові відмінок, зазвичай, передається за допомогою прийменників: *Burning of the fuel takes place in the engine cylinders.* – *Згорання палива відбувається у циліндрах двигуна.*⁸¹

У граматичній інтерференції виділяють морфологічний рівень, де розглядається структура слова, словозміна та вираження граматичних значень. Мовний вплив на найменші структурні одиниці – корінь, суфікси, префікси, основу, відбувається через ототожнення фонологічних компонентів або їх значення. Тобто інтерференція на морфемному рівні буває фонологічна та семантична.⁸²

Отже, граматична інтерференція поділяється на морфологічну і синтаксичну. Для визначення причин цього впливу дослідники порівнюють

⁷⁸ Миськів В. Прояв граматичної інтерференції у процесі вивчення англійської мови як другої іноземної - 2014. - Вип. 31. – с. 101-102

⁷⁹ Миськів В. Прояв граматичної інтерференції у процесі вивчення англійської мови як другої іноземної - 2014. - Вип. 31. – с. 102

⁸⁰ Кузьменко В. Граматична інтерференція в професійно орієнтованих комунікаціях та перекладі. «Тижень науки»: матеріали наук.-практ. конф. Запоріжжя: ЗНТУ, 2014. – с. 26

⁸¹ Кузьменко В. Граматична інтерференція в професійно орієнтованих комунікаціях та перекладі. «Тижень науки»: матеріали наук.-практ. конф. Запоріжжя: ЗНТУ, 2014. – с. 27

⁸² Миськів В. Прояв граматичної інтерференції у процесі вивчення англійської мови як другої іноземної - 2014. - Вип. 31. – с. 102

граматичні системи мов та виявляють відмінності між ними. На рівень впливу іншої мови впливають індивідуальні особливості мовця, схожість мов та їхні структурні властивості. Наслідками інтерференції англійської на українську мови можуть бути помилкові визначення родів іменників, а також неправильне відмінювання слів, оскільки в англійській мові відмінки передаються за допомогою прийменників.

1.3.2.4. Лексична інтерференція

Лексичний рівень мовної інтерференції є найдинамічнішим серед усіх, оскільки у ньому відбувається найбільший вплив на мови. У цьому процесі активними є дві мови і обидві мають свої функції. Мова, з якої запозичується лексика, є мовою-джерелом, а мова, на яку чинять вплив, – мова-реципієнт.⁸³ Через вплив лексики однієї мови на іншу виникають буквалізми – сліпе копіювання слів оригіналу⁸⁴. Це найчастіше відбувається при перекладі, коли лексичні одиниці двох мов зближуються або їхні форми ототожнюються одна з одною (омонімам однієї мови відповідають різні лексеми іншої).

І. Краснодемська зазначає, що лексична інтерференція відбувається за таких умов:

1) вплив, що зумовлений номінативними потребами і відсутністю в українській літературній мові назв для позначення певних понять і термінів;

2) вплив, зумовлений новими обставинами життя, а саме політичними та етикетно-прагматичними умовами, через які може відбуватися заміна наявних в українській мові понять;

3) вплив, зумовлений нормативно-стилістичними правилами, які замінюють наявні поняття, які викликають сумніви у своїй нормативності.⁸⁵

⁸³ Есенова Е. Види мовної інтерференції – Київ, 2009. – (IX Міжнародна науково-практична конференція). – с. 51-52

⁸⁴ Буквалізм [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/s/bukvalizm>.

⁸⁵ Краснодемська І. Роль західної української діаспори в етнокультурних процесах в Україні – с. 29

Лінгвісти по-різному розглядають лексико-семантичну інтерференцію та її види. Ю. Жлуктенко використовує лексичну інтерференцію для розуміння всіх змін лексичного складу, функції та стану лексичної одиниці, що відбуваються під впливом контактів з іншою мовою, виділяючи такі типи:

1) перенесення лексичних одиниць з однієї мови в іншу, а саме використання іншомовного слова для передавання конкретної інформації, запозичення іншомовного слова як неоднорідного, але постійного елемента або інтеграція, тобто засвоєння іншомовного слова, яке не сприймається як чужорідне;

2) вживання лексичних одиниць в одній мові за зразками з іншої мови;

3) калькування лексики;

4) зміна семантики слів з ототожненням значень;

5) семантична субституція або заміщення.⁸⁶

А. Роїк у своїй праці наводить цілий список, в якому містяться більше ніж 300 українських слів, які зазнали впливу англійської. Наприклад апрі́л з англ. *April* – квітень, беклайна від англ. *back line* – бічна дорога чи вулиця, гарбич від англ. *garbage* – сміття, катува́ти від англ. *to cut* – звільнитися з роботи.⁸⁷

На лексичному рівні відбувається інтерференція в іменах. Першопоселенці в еміграції почувалися некомфортно зі слов'янськими іменами і намагалися змінити звучання власних імен, тому що вони видавали їхнє закордонне походження. Декілька прикладів таких змін: християнські імена Іван або Олена змінювали на Джон (*John*) і Хелен (*Helen*); підбір найбільш схожого за звучанням імені: Василь – Вільям (*William*); прямий переклад українських імен: Слава – Глорі (*Glory*), Любов – Лав (*Love*), Віра – Фейт (*Faith*).

⁸⁶ Лисенко О. А. Іншомовні слова як різновид лексичної інтерференції. / Острого: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 7(75), жовтень. – с. 175

⁸⁷ Royick A. Lexical borrowings in Alberta Ukrainian / Alexander Royick. – Alberta, 1965. – p. 90

Часто українці змінювали свої прізвища: для повної асиміляції з іншим народом повністю їх змінювали: Хлібецький – *Chilleyback*, Щур – *Stewart*; для часткової асиміляції – викидали з нього частину, щоб воно було схоже на англійське: Смеречанський – Чанський (*Chanski*), Безкоровайний – Беско (*Besko*), Вавринюк – Варнюк (*Warnuk*).⁸⁸

Отже, інтерференція на лексичному рівні є найдинамічнішою, оскільки найбільше впливає на мови. Вона відбувається тоді, коли в українській мові відсутні поняття на позначення певних явищ, коли через зміну обставин доводиться змінити усталену українську номінацію певних явищ і понять, або коли мовець сумнівається у нормативності правил української мови і вважає, що вони потребують заміни. До лексичної інтерференції належать пряме перенесення лексеми для позначення поняття, калькування лексем, зміна їхньої семантики та семантичне заміщення лексем.

1.3.2.5. Синтаксична інтерференція

Синтаксис – розділ граматики, який вивчає будову речення та словосполучення.⁸⁹ При синтаксичній інтерференції правила, характерні для кожної з мов (рідної та чужої), замінюються одне одним. У англійській мові реченню притаманний сталий порядок: підмет, присудок, додаток та обставина.

В українській мові порядок слів у реченні є відносно вільним. У кожного слова є типове розташування, наприклад, *більшість студентів*, а не *студентів більшість*. Причиною такого розташування є природна сутність української мови та своєрідність її морфологічних і синтаксичних одиниць. Через свою залежність від повнозначних слів і семантичну недостатність службові слова мають найстабільніше розташування. Але в будь-якому випадку, в українській мові в синтаксисі може змінюватися місце членів речення, а вільне розташування

⁸⁸ Hudyma K. Ukrainian Language in Canada: From Prosperity to Extinction // Working Papers of Linguistic Circle of University of Victoria. – University of Saskatchewan Press, 2011. – p. 186

⁸⁹ Синтаксис [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/s/syntaksys>.

слів – неможливе. Наприклад, *Під вишнею розлогою струмочок гомонить* (М. Терещенко), зміна розташування слів спричиняє змістові, синтаксичні та стилістичні зрушення: *Під розлогою вишнею струмочок гомонить*; *Струмочок гомонить під вишнею розлогою*; *Гомонить струмочок під вишнею розлогою*. Вільна зміна утворює семантично неправильне речення: *Під струмочок розлогою гомонить вишнею*.⁹⁰

Українській мові притаманні два типи порядку слів у реченні: прямий та непрямий. Для прямого характерне таке розташування, наприклад, прикметник, іменник, прислівник способу дії, дієслово, прислівник місця (*Місяць поволі скочувався у лісову гущавину* (І. Нечуй-Левицький)). Для непрямого характерна зміна порядку слів для надання реченню конкретного значення, що впливає на його зміст. Наприклад, *П'ять років минуло з того часу* і *Років п'ять минуло з того часу*.⁹¹

Синтаксична інтерференція впливає на всі члени речення, порядок слів та його будову і є двосторонньою, тобто вплив відбувається як на рідну, так і на чужу мови. Наприклад, речення *It is my purpose in the paper to describe all the parts of this engine in detail.* – *Це мета моєї роботи докладно описати всі деталі цього двигуна* замість *Мета моєї роботи докладно описати всі деталі цього двигуна*.

Впливу української мови зазнають англійські присудки, а також другорядні члени речення: упушення в реченні *there is / there are*, наприклад, *Один комп'ютер мало чим відрізняється від іншого* – *One computer varies a little from another* замість *There are minor variations from one computer to another*.⁹²

Отже, синтаксична інтерференція є двосторонньою, тому відбивається на обидвох мовах, які контактують. Цей тип впливає на будову речення, порядок

⁹⁰ Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. – с. 127-128

⁹¹ Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. – с. 128-129

⁹² Кузьменко В. Синтаксична інтерференція у професійно-орієнтованій комунікації та перекладі, шляхи її подолання / В. Г. Кузьменко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. - 2015. - Вип. 56. - с. 161

слів у ньому та на члени речення. Зазвичай, це відбивається на порядку слів у реченні, оскільки в англійській мові він є чітко визначеним – підмет, присудок, додаток та обставина, а в українській – відносно вільним.

1.4. Українська періодика за кордоном

Згадка української діаспорної преси є дуже важливою для подальшого дослідження. В історії розвитку української еміграції та зокрема, її преси, це питання вивчали: А.Животко у своїй праці «Історія української преси», М.Куропась у праці «Історія української еміграції в Америці», М.Боровик, М.Марунчак та інші.

Преса виконує функцію посередника в громадських взаєминах, зберігає зв'язки між громадами та впливає на суспільне життя, а також бере участь у поглибленні національних та соціальних ідей і фіксує історію «в моменті».⁹³

Складні умови проживання українських емігрантів погіршували процес становлення української преси у діаспорі. На початку ХХ століття преса набирає обертів і стає політичного спрямування у зв'язку з відстоюванням української громади своїх соціально-політичних та економічних прав. Розвитку української преси та появі нових тем для обговорення сприяло виникнення українських громадських, молодіжних та інших організацій.

За словами А. Животко, після Першої Світової війни посилюється розвиток української преси за межами українських територій: з'являються пресові органи газетного типу: «Українська громада», виходять демократичні та націоналістичні видання: «Нова Пора», «Новий Шлях», «Націоналіст».⁹⁴

Проблема зникнення української мови в іншомовному середовищі досі залишається актуальною. Саме тому періодика є невід'ємною частиною української діаспори та української мови, допомагає оцінити процеси розвитку

⁹³ Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. — Мюнхен, 1977 – с. 75

⁹⁴ Животко А. Історія української преси. – Мюнхен: 1989 р. – с. 278

етнічної групи та зберегти етнічні ознаки у діаспорі. Основною метою української періодики у діаспорі було інформування емігрантів про події в Україні та підтримання зв'язку з нею. Одночасно з цим була ціль розповісти англomовному населенню про діаспору та її розвиток, саме тому виникла потреба у створенні двомовних періодичних видань. Їхні засновники повинні були досконало володіти українською мовою, а також тією мовою, в середовищі якої була створена діаспора.⁹⁵

На розвиток української спільноти і її періодики у діаспорі впливали два фактори. Перший – бажання українців звернути на себе увагу як на окрему культурно-національну спільноту з характерними рисами і національними ідеями. Українська преса у Канаді мала на меті зберегти і поширити рідну культуру на чужих землях, а також підкреслити важливість зусиль українців у розвитку української спільноти.⁹⁶

Другий фактор – політичний. Різні політичні партії прагнули мати власний пресовий орган, через який можна було пропагувати свої ідеї та думки. Для цього ліберальна партія надала фінансову допомогу «Канадійському Фармеру», консервативна – «Слову» та «Канаді», а соціалістична – решті українських видань. Але попри це, преса не позбувалася культурних зв'язків з народом, і навпаки, сприяла їх посиленню та поглибленню.⁹⁷

Українська преса у діаспорі виконує важливу соціальну функцію, яка полягає, найперше, в підтримуванні контактів між діаспорянами, а також у дискусії над проблемами українського політичного, культурного і наукового життя. Таким чином, періодичні видання слугують нагадуванням українцям в діаспорі про обов'язки перед батьківщиною.⁹⁸

⁹⁵ Сковронська І. Українська еміграційна преса США і Канади як чинник утвердження української державності / І. Ю. Сковронська // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". - 2016. - № 850. – с. 364

⁹⁶ Марунчак М. Історія українців Канади – Вінніпег : Українська Вільна Академія наук, 1991 . Т. 1. - 1991. – с. 319

⁹⁷ Марунчак М. Історія українців Канади – Вінніпег : Українська Вільна Академія наук, 1991 . Т. 1. - 1991. – с. 320-321

⁹⁸ Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. — Мюнхен, 1977 – с. 78

Українська преса має вплив на культурне життя української спільноти і компенсує недостатність національних шкіл та інших виховних інституцій. Також вона транслює потреби і прагнення української спільноти: українці мають можливість обговорювати питання визвольної політики і тим самим поширювати цю проблему серед інших народів.⁹⁹

У Америці розвиток української періодики починається 1868 року з видання «The Alaska Herald». Пізніше, у 1886 році, вийшла повністю україномовна газета «Америка». Найдовше видавалася газета «Свобода», яка репрезентувала погляди Українського Народного Союзу. Розвитку і зростанню кількості періодичних видань на американському континенті сприяли різні інституції: Український Науковий Інститут Гарвардського Університету, Українська Вільна Академія Наук в США та інші.¹⁰⁰

У Канаді з першої хвилі міграції з'явилося більше ніж 235 українських видань. Наприклад, перший український тижневик «Канадійський Фармер» виходить з 1903 року у Вінніпезі. «Український голос» вперше був виданий у 1910 році і був представлений офіційним виданням православного Союзу українців-самостійників.¹⁰¹

Щодо Європи та українських діаспор у ній, найбільше часописів виходило у Німеччині. Цьому сприяло декілька чинників: численні табори переміщених осіб, куди потрапляли українські письменники та культурні діячі, а також те, що у Німеччині працювали українські видавничі центри.¹⁰²

Отже, українська преса у діаспорах відіграє важливу роль, забезпечуючи зв'язок українців з історичною батьківщиною, участь у її культурному, науковому та політичному житті. Періодика віддзеркалює життя українців,

⁹⁹ Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. — Мюнхен, 1977 – с. 78

¹⁰⁰ Куропась М. Історія української імміграції в Америці: Збереження культурної спадщини. Нью-Йорк, 1984 – с. 65

¹⁰¹ Губарець В. Українська етнічна преса у Північній Америці: історія і сучасність [Електронний ресурс] / В. Губарець. – 2006.

¹⁰² Газети української діаспори (1945-2000). Частина 1. Європа [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://nbuv.gov.ua/node/4752>.

трансляє їхні проблеми, переживання та прагнення. Важливим чинником для збереження і поширення української мови у діаспорі є періодичні видання. Вона позитивно впливає на культурне, суспільне життя української громади, а також забезпечує зв'язок діаспорян з українцями, що залишилися на етнічній території. Преса виконує функцію інформування і поширення новин про стан України, що сприяє підвищенню інтересу громадян чужих територій до українців, української культури та історії.

1.4.1. Стилїстика періодичних видань у діаспорі

Термін «стилїстика» походить з латинського *stilus* – паличка з гострим кінцем для письма. Раніше поняття використовували для назви розділу мовознавства, який вивчав структури одиниць та їхнє групування. Після 1950-х років цей термін використовується на позначення науки, що вивчає побудову тексту та її закономірності.

Для правильної побудови тексту мовець вибирає потрібні форми з заданих можливостей – фонетики, граматики, лексики, синтаксису та їх поєднання в одному мовленнєвому акті. Такий підхід закладає основу концепції функціонального стилю. Функціональний стиль – це літературна мова, яка ґрунтується на побутовому, науковому, публіцистичному, естетичному та інших типах мислення і характеризується сукупністю мовних засобів і принципів, а також методів, за допомогою яких учасники спілкування вибирають мовні одиниці на основі змісту, контексту та комунікативної ситуації.¹⁰³

Преса – це засіб масової інформації, який функціонує у тісному зв'язку з суспільством, і фіксує події та явища усіх сфер життя України та світу. Преса, як кодифікатор сучасної української літературної мови, віддзеркалює лексичні і дериваційні зміни у мові, правила писемного мовлення та стилїстичних норм, а

¹⁰³ Мартинюк А. Основи наукових досліджень у лінгвістиці: Навчально-методичний посібник / Мартинюк А. П. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – с. 11

також впливає на сучасні мовні тенденції. Періодичні видання відображають мовні парадигми, а отже, мають відповідати вимогам журналістики: інформативність, аргументованість, доступність, стислість, новаторство, логічність, а також експресивність, лаконічність, виразність, закличність та ін. Ці моменти сприяють вживанню певних форм словотвору, особливо осново- та словотворення, аббревіацій та зрощення. Вони є одними з найефективніших способів творення слів у пресі. Автори періодичних видань мають на меті за допомогою складних слів зменшити складність структури висловлювання і збільшити обсяг інформації, яку він хоче донести до слухача, тобто зосередити сенс в маленькому знакові.¹⁰⁴

У текстах періодичних видань важливу стилістичну роль відіграють аббревіатури. Вони виконують номінативну, логічну функцію, денотативну, завдяки якій автор має змогу донести інформацію до читача в лаконічному вигляді, а також конотативну функцію. Її використовують зі стилістичною метою як емоційно-експресивний засіб для більшого впливу на читача.¹⁰⁵

Дослідники також виділяють приєднувальні конструкції як стилістичний прийом. Синтаксичні одиниці пов'язані зі зміною функціональності речення та зі стилістичними засобами і прийомами, до яких належить приєднування. Явище приєднання подібне до парцеляції, але відрізняється значенням доповнення (уточнення, пояснення, конкретизації висловлених думок) інформації в основній частині, як зазвичай виражають за допомогою приєднувальних сполучних засобів.¹⁰⁶

Приєднувальні конструкції були досить поширеним явищем у мовленні українських засобів масової інформації. Їх використовували для зацікавлення та впливу на читача, імітуючи тон усного мовлення. Вони відрізняються значенням,

¹⁰⁴ Мислива-Бунько І. Сучасна українська преса як джерело виникнення складних слів / І. Мислива-Бунько // Лінгвостилістичні студії. - 2015. - Вип. 3. – с. 96

¹⁰⁵ Мислива-Бунько І. Лінгвостилістичні функції аббревіатур у мові сучасної української преси - 2012. - Вип. 4. – с. 139

¹⁰⁶ Завальнюк І.Я. Функціонально-стилістичне навантаження власне приєднувальних конструкцій у мовленні української преси початку ХХІ ст. – 2009. – Вип. 2. – с. 83

морфологічним вираженням складників, способами встановлення зв'язку між головними та сполучними реченнями, поширеними/непоширеними складниками тощо.¹⁰⁷

У 60-70-х рр. ХХ ст. найчастіше використовувалися атрибутивні приєднувальні конструкції, виражені прикметниками, дієприслівниковими зворотами та іншими частинами мови. Їхнє функціонально-стилістичне значення – конкретизувати, підкреслюючи важливість певних особливостей, його специфічність тощо. Приєднувальні речення створюють ефект невимушеності, відкритості автора, роблять мовлення яскравішим і посилюють вплив на читача.

Фразеологічна одиниця в публіцистиці виконує функції метафори, експресії тощо, привертає увагу до важливих питань. Стиль публіцистичних текстів описує всі сфери суспільного життя, здійснюючи ідеологічний вплив на реципієнтів і формуючи суспільно-політичну свідомість громадян.¹⁰⁸ Характерною ознакою текстів українських періодичних видань, особливо публіцистичних, є вживання розмовного стилю та образності для експресивності та доступності для читача. Як зазначає Л. Мацько, «з-поміж інших стилів його виділяє те, що в ньому широко представлена лексика оцінної, емоційної, вольової конотації і особливо – лексика зниженої конотації (просторічної, фамільярної, вульгарної, інвективної), чого не дозволяє собі жодний інший стиль»¹⁰⁹

Отже, періодичні видання постійно збагачують та оновлюють український словниковий склад та сприяють формуванню мовних норм. Таким чином, преса є головним чинником, за допомогою якого можна простежити зв'язок між мовою, суспільством та окремими особистостями через різні сфери життя. Причиною плутанини у матеріалі періодичних видань є різні цільові аудиторії

¹⁰⁷ Завальнюк І.Я. Функціонально-стилістичне навантаження власне приєднувальних конструкцій у мовленні української преси початку ХХІ ст. – 2009. – Вип. 2. – с. 84

¹⁰⁸ Калинюк Н. М. До питання про функціонування фразеологічних одиниць в українській публіцистиці початку ХХІ століття - 2013. - Вип. 10. – с. 100-101

¹⁰⁹ Мацько Л. І. Стилістика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – с. 292

читачів, відмінності в тематиці і жанрах статей, балансування між інформаційною та розважальною функціями періодики. Мовною основою публіцистики є загальноживані складні слова – словосполучення, аббревіатури, загальні терміни, неологізми й оказіональні складні похідні, запозичені одиниці, складні лексеми позитивної й негативної оцінки.

Приєднувальні конструкції доповнюють зміст додатковою новою інформацією, емоційно посилюючи його значення. Вони мають однакове функціонально-стилістичне значення, але відрізняються наповненням і функціональним призначенням: обставинні описують обставини перебігу подій — місце, час, спосіб дії тощо; атрибутивні конкретизують, підкреслюючи важливість ознаки; об'єктні приєднувальні конструкції уточнюють попередньо названі предмети у реченні.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, в українців за кордоном переважає білінгвальне спілкування. Його наслідками є перемикання кодів, тобто вибір мови в залежності від ситуації або оточення, змішування мов, тобто з'єднання двох мовних систем в одну, а також мовна інтерференція – відхилення від мовних норм через перенесення фонетичних, лексичних, морфологічних та синтаксичних особливостей однієї мови на іншу.

Серед причин виникнення помилок можна виділити: однозначність слів та граматичних форм, неправильне відтворення графічного образу слова; занадто конкретний переклад або неправильне використання аналогії; труднощі у пошуку українських значень для перекладу слів чи словосполучень.¹¹⁰

Морфемна інтерференція – це інтеграція запозиченого матеріалу відповідно до граматичної системи мови-реципієнта. Якщо мови мають паралельні структури, тобто іменники і прикметники вживаються однаково, то їм додають флексії, роди і синтаксичні позиції.¹¹¹

Причини граматичної інтерференції визначають за допомогою лінгвістичних методів, а саме порівняння граматичних систем мов та пошук відмінностей між ними, а також аналіз помилок, який допомагає визначити межі мовного впливу. Виділяють такі причини граматичної інтерференції: 1) відмінності граматичної будови двох мов; 2) різний зміст схожих конструкцій; 3) труднощі зі сполучуваністю слів, вживання часу, закінчень прийменників тощо.¹¹²

Лексична інтерференція – це зміни лексичного складу, функцій та складу лексичних одиниць: 1) перенесення лексичних одиниць з однієї мови в іншу, тобто запозичення іншомовного слова як неоднорідного; 2) вживання лексичних

¹¹⁰ Волошок І. Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях / І. Ю. Волошок // Пед. науки : зб. наук. пр. - 2012. - Вип. 62. - С. 81-85. - Бібліогр.: с. 84

¹¹¹ Royick A. Lexical borrowings in Alberta Ukrainian / Alexander Royick. – Alberta, 1965. – р. 29

¹¹² Миськів В. Прояв граматичної інтерференції у процесі вивчення англійської мови як другої іноземної - 2014. - Вип. 31. – с. 101-102

одиниць в одній мові за зразками з іншої мови; 3) калькування лексики; 4) зміна семантики слів з ототожненням значень.¹¹³

Синтаксична інтерференція впливає на будову речення, порядок слів у ньому та на члени речення. Зазвичай, це відбивається на порядку слів у реченні, оскільки в англійській мові він є чітко визначеним – підмет, присудок, додаток та обставина, а в українській – відносно вільним.

¹¹³ Лисенко О. А. Іншомовні слова як різновид лексичної інтерференції. / Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 7(75), жовтень. – с. 175

РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ПРАВОПISУ В АНАЛІЗОВАНИХ ВИДАННЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

2.1. Харківський правопис у виданні «Нові Дні»

Відомо, що в українській діаспорі послуговуються Харківським правописом, який було затверджено 1928 року. Його інша назва – «скрипниківка», на честь її засновника, Миколи Скрипника. Діаспоряни використовують цей правопис через те, що «перевезли» саме ці мовні норми з України на чужу територію, а також через те, що правопис для українців у діаспорі є нагадуванням про українське відродження 1920-1930-х років.¹¹⁴

У параграфі 73 «Правопису-28» зазначено, що у закінченнях запозичених слів пишемо *-тр, -др* або *-тер, -дер*¹¹⁵: *Автор-упорядник альбому Олександр Будник* [Випуск 448, с. 6]

В іншомовних словах у кінці та перед приголосними м'який знак не пишемо¹¹⁶: *Чарлза Дарвіна* (14); *Рузвельт і Черчіл* (26) [Випуск 448].

За правилами Харківського правопису іншомовне *ia* після приголосних передаємо українським *ія, ie – іє, iu – ію*¹¹⁷. Найчастіше виявляємо випадки з *ia – ія*:

1) *матеріал* (англ. material¹¹⁸) і похідні від нього: *Незамовлених матеріалів редакція не повертає* (5); *Час з матеріальним забезпеченням*; *Робочі матеріали*; *про які мова у цьому матеріалі* (8); *В матеріальних недостатках* (9); *матеріалістичний комунізм* (13)

2) інші: *лиш під ініціалами* (5) – англ. initial; *діють спеціальні фахівці* (7) – англ. special; *всі ці «ініціативні комітети»* (8) – англ. initiative; *будь-яку іншу*

¹¹⁴ Біловус Л. Українськомовна періодика української діаспори США у збереженні національної ідентичності (1991-2017 рр.) – Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2019. – с. 413

¹¹⁵ Український правопис / Народний комісаріят освіти. — Вид.1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 48

¹¹⁶ Український правопис / Народний комісаріят освіти. — Вид.1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 44

¹¹⁷ Український правопис / Народний комісаріят освіти. — Вид.1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 46

¹¹⁸ Тут і далі переклад англійською: <https://dictionary.cambridge.org/>

спеціальну тему (8) – англ. special; *упосліджені і соціально* (13) – англ. social; *від різних форм смертельної радіації* (15) – англ. radiation; *Відкинутий своєю соціальною верствою* (18) – англ. social; *Ініціаторів видання...* (22) – англ. initiation; *Інший варіант пісні* (23) – англ. variant; *Примусова репатріація* (25) – англ. repatriation; *Ентузіаст українського відродження...* (26) – англ. enthusiast; *Композиторові і піаністові* (27) – англ. pianist; *Супроводжувала на фортепіано...* (27) – англ. piano; *Політичні й територіяльні пріоритети* (31) – англ. territorial; *Українській діаспори* (32) – англ. diaspora [Випуск 448].

У Випуску 237 знаходимо такі випадки передачі англійського *ia* українським *ія*:

Обидві пані були ініціаторками (1) – англ. initiation; *Почав збирати матеріали* (2) – англ. material; *Багатонаціональної соціалістичної Вітчизни* (4) – англ. socialist; *він з ентузіазмом формував* (4) – англ. enthusiasm; *щоб у патріархальній тиші* (4) – англ. patriarchal; *знаменитій промові колоніальну політику* (5) – англ. colonial; *Можє, саме з цих асоціацій* (5) – англ. association; *гнівом нещадної соціальної сатири* (6) – англ. social; *відомого перекладача «Іліади»* (6) – англ. Iliad; *в кожному їхньому діалозі відбито реальне життя* (7) – англ. dialogue; *про творчий потенціал* (7) – англ. potential; *голова Асоціації* (20) – англ. association; *дикунському імперіялізмові* (22) – англ. imperialism.

У Випуску 336 ми виявили такі випадки цього правила:

Провінційальний уряд Альберти (1) – англ. provincial; *до психіатричної тюрми* (8) – англ. psychiatric; *спеціальним шахтарським потягом* (11) – англ. special; *колоніальне становище України* (11) – англ. colonial; *Поліційні психіатричні установи* (12) – англ. psychiatric; *Величезну кількість діаграм* (19) – англ. diagram; *належить до категорії діалектизмів* (20) – англ. dialect; *місцевою Асоціацією українських канадських професіоналістів* (23) – англ. association; *глибоке слово патріарха* (23) – англ. patriarch; *Індіана* (33) – англ. Indiana.

Передачу *iu* українським *iu* знаходимо рідко: *Ми втішалися тріумфом* – англ. triumph [Випуск 448, с. 27]; *Водночас тріумфальним поворотом* – англ. triumphal [Випуск 336, с. 6]; *Обов'язкових колоквиумів* – англ. colloquium [Випуск 336, с. 27].

У третьому розділі «Правопису-28» у параграфі 54 зазначено, що іншомовні *l, le, la, lo, lu* в деяких випадках передаються як м'які українські *ль, лі, ля, льо, лю*¹¹⁹:

1) *ля*: *13.00 доларів* (5) – англ. dollars; *пляни поставлення ряду пам'ятників* (8) – англ. plans; *плян на знищення* (9) – англ. plan; *віденського парламенту* (9) – англ. parliament; *С. Л. Міллер лябораторно показав* (15) – англ. laboratory; *на нашій плянеті існували; атмосфера мертвої плянети* (15) – англ. planet; *Китайський поет-клясик* (21) – англ. classic; *У підручнику для дев'ятої кляси* (24) – англ. class; *Переважно з ляндршафтними мотивами* (27) – нім. Landschaft «місцевість»¹²⁰; *Філядельф* (28) – від англ. Philadelphia; [Випуск 448]; *Першого українського клясика* (4) – англ. classic; *полеміка з сухоребристю клясицизму* (6) – англ. classicism; *істинно-клясичним творінням* (6) – англ. classical; *сідали на літаки-гідропляни* (13) – англ. hydroplane; *У ній торгують ... шоколядою* (16) – англ. chocolate; *Зразка тієї проклямації ніхто не бачив* (28) – англ. proclamation [Випуск 237]; *На Філядельфію* (19) – англ. Philadelphia; *До цих явищ належать рух і баянс матерії* (19) – англ. balance; *та деклямацією його поезій* (22) – англ. declamation; *не довго тривала така ідилля* (26) – англ. idyll [Випуск 336].

2) *льо*: *в льокального населення* (7) – англ. local; *до популярних у нас льотерей; на льотерії виграний* (7) – англ. lottery; *Конгльомерат Березових* (23) – англ. conglomerate; *Мала сольо вечори* (27) – англ. solo; *Шахового клубу «Льокомотив»* (27) – англ. locomotive; *Ми давно полюбили вальс, польонез,*

¹¹⁹ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид. 1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 44

¹²⁰ Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 3: Кора–М / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 1989. – с. 190

танго (32) – фр. polonaise «полонез»¹²¹; [Випуск 448]; *так як вбирається фолкльор* (24) – англ. folklore; *окремі сольові виступи* (24) – англ. solo; *Льос Анджелос* (33) – англ. Los Angeles [Випуск 336],

3) *лю*: в *клубі* виселка не було... (3) – англ. club; В «*Клубі Приятелів Української Книжки*» (25) – англ. club; *Шахового клубу «Льокомотив»* (27) – англ. club; [Випуск 448]; *лунають на клубних сценах* (7) – англ. club; в ділянці *металургії* (12) – англ. metallurgy; *Металургійне устаткування* (13) – англ. metallurgical; [Випуск 237]; *Колюмбійського університету* (18) – англ. Columbian¹²²; *Британську Колюмбію* (25) – англ. (British) Columbia [Випуск 336],

4) *ль* в кінці складу: у нашого *бухгалтера Спиридоненка* (27) – нім. Buchhalter (Buch «книга», halten «тримати»¹²³) [Випуск 237]; *робили новий п'єдисталь* (11) – англ. pedestal [Випуск 336].

Окремим пунктом виділено правило написання країн на *-ляндія*¹²⁴: за національний дохід *Голяндії* (14) [Випуск 237].

За правилами Правопису-28 іншомовне *h* передаємо українським *г*, а англійське *g* – нашим *г*¹²⁵: *Вінцент Ван Гог* (4) – англ. Vincent van Gogh; *не будемо пропагувати* (4) – англ. propagandize; *негативних наслідків* (7) – англ. negative; *на базі науки прогнозує нашу майбутність* (8) – англ. prognose¹²⁶; *негативно впливали на всі сеймові рішення* (9) – англ. negative; *єзуїтську колегію* (9) – англ. collegia; *Конгрегація єзуїтів з Кракова* (9) – англ. congregation; *в присутності делегатів* (10) – англ. congregation; *агробіологічна станція* (10) – англ. agrobiology¹²⁷; *за допомогою місцевих агентів* (10) – англ. agent; *Нікарагуа* є

¹²¹ Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 3: Кора–М / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 1989. – с. 499

¹²² <https://www.dictionary.com/browse/columbian>

¹²³ Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 1: А–Г / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), І. К. Білодід, В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко. АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 1982. – с. 311-312

¹²⁴ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид.1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 45

¹²⁵ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид.1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 45

¹²⁶ <https://www.dictionary.com/browse/prognose>

¹²⁷ <https://www.dictionary.com/browse/agrobiology>

загрозою цивілізації? (13) – англ. Nicaragua; **Генетики** (14) – англ. genetic; служать прискорюючими **агентами** (16) – англ. agent; **Наша генерація** була свідками (18) – англ. generation; **Написав на еміграції** (19) – англ. emigration; **За Анголу виступала...** (19) – англ. Angola; **Має виключно пропагандистську мету** (19) – англ. propagandist; **Твори аргентинського...** (21) – англ. Argentinian; **Роман С. Кінга** (21) – англ. S. King; **Духова і соціальна деградація** (21) – англ. degradation; **Оповідання пропагують ідеї** (22) – англ. propagandize; **Конгломерат Березових** (23) – англ. conglomerate; **В оригіналі українською мовою** (24) – англ. original; **Лінгвістика розвинута дуже слабо** (27) – англ. linguistics; **Феноменальний прогрес** (29) – англ. progress; **Погріються і дають сигнал** (30) – англ. signal; **Ми давно полюбили вальс, польонез, танго** (32) – англ. tango; [Випуск 448].

У випуску 237 виявлено такі випадки передачі англійської **g** українською **г**: **30 шілінгів** – англ. shilling; **22 окремих закличних сигнали** (1) – англ. signal; **прозвучать фрагменти з 3-ої дії** (2) – англ. fragment; **поставлену якимось емігрантом** (3) – англ. emigrant; **використає як епіграфи до окремих** (4) – англ. epigraph; **дотепності й оригінальності** – англ. originality; **від Вергілія нічого** (6) – англ. Vergil¹²⁸; **Особа напів-легендарна** (7) – англ. legendary; **цвіт нашої інтелігенції** (9) – англ. intelligentsia¹²⁹; **дуже важливе геополітичне положення** – англ. geopolitical; **поклади ... графіта, ... граніту** (12) – англ. graphite, granite; **питома вага УРСР в енергетиці** (13) – англ. energetics; **Тут агітація не допоможе** (17) – англ. agitation; **Деякі мої колеги** – англ. colleagues; **шляху між Чікаго** (18) – англ. Chicago; **з панею Маргарет Кемпбелл** – англ. Margaret¹³⁰; **п. Семчишин з Вінніпегу** (20) – англ. Winnipeg¹³¹; **оперувати glandи** (24) – англ. glands¹³²; **група новоприбулих імігрантів** – англ. immigrant; **в регулярне військо** (28) – англ. regular.

¹²⁸ <https://www.dictionary.com/browse/vergil>

¹²⁹ <https://www.dictionary.com/browse/intelligentsia>

¹³⁰ <https://www.dictionary.com/browse/margaret>

¹³¹ <https://www.dictionary.com/browse/winnipeg>

¹³² <https://www.dictionary.com/browse/glands>

У Випуску 336 трапляються такі випадки застосування цього правила: *На Чікато* – англ. Chicago; *Третій Світовий Конгрес Вільних Українців* (1) – англ. congress; *другий – гротеском «Голос Америки»* (7) – англ. grotesque; *ведуть пропаганду* – англ. propaganda; *гарантії української перемоги* (8) – англ. guarantee; *Людвіг Бетговен* (10) – англ. Ludwig¹³³; *В місто Зальцбург* – англ. Salzburg¹³⁴; *3 Новогвінейських вражень* (12) – англ. New Guinea; *не бракувало словесного багажу* (14) – англ. baggage; *якійсь дотеперішній лінгвістичній основі* (15) – англ. linguistic; *Офісі Департаменту Комерції в Вашингтоні* – англ. Washington; *з його двома колегами* (18) – англ. colleague; *обумовлені визначними кількостями енергії* – англ. energy; *вживав генератор* – англ. generator; *на урегулювання стабільності* (19) – англ. regulate; *колись його розірвала граната* (33) – англ. grenade.

Іншомовне *Е* на початку слова передаємо через *e*¹³⁵: *Европейський рік* (27) – англ. european; [Випуск 448]; *Оплата за листи до Європи* [Випуск 336, с. 33] – англ. Europe; *в європейських літературах* [Випуск 237, с. 6] – англ. European.

За Правописом-28 на початку іншомовного слова перед голосним залишається *z*¹³⁶: *склав габілітаційний іспит* (10) – англ. habilitation; *Галло! Галина Петрівна?* (30) – англ. Hallo; [Випуск 448]; *Нью Гейвен* [Випуск 336, с. 33] – англ. New Heaven.

Отже, у аналізованих виданнях «Нових Днів» ми виявили 159 випадків написання слів за нормами Харківського правопису. Серед них найбільше простежується передача англійської *g* українською *г*, а також передача *ia* та *la* українськими *ія* та *ля* відповідно.

¹³³ <https://www.dictionary.com/browse/ludwig>

¹³⁴ <https://www.dictionary.com/browse/salzburg>

¹³⁵ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид. 1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 47

¹³⁶ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид. 1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 48

2.2. Харківський правопис у виданні «Календар-Альманах Канадійського Фармера»

Харківський правопис виявляємо і у виданні «Календар-Альманах». У параграфі 73 «Правопису-28» зазначено, що у закінченнях запозичених слів пишемо *-тр, -др* або *-тер, -дер*¹³⁷: *Прем'єр-міністер* (129).

В іншомовних словах у кінці та перед приголосними м'який знак не пишемо¹³⁸: *Франклін Рузвелт* (147).

За правилами Харківського правопису іншомовне *ia* після приголосних передаємо українським *ія, ie – іє, iu – ію*¹³⁹. Найчастіше знаходимо випадки з *ia* – *ія*: *Базована ініціаторами* (4) – англ. initiator; *розбіжність юліанського...* (7) – англ. Julian; *новий григоріанський* (7) – англ. Gregorian; *Архівними матеріалами* (8) – англ. material; *Спеціальне видання* (9) – англ. special; *різних ... діалектів* (10) – англ. dialect; *Фортепіановий уклад* (11) – англ. piano; *Нашою спеціальністю* (16) – англ. speciality; *Поучаючого матеріалу* (19) – англ. material; *Покінчено з територіальним поділом* (23) – англ. territorial; *Польськими імперіялістами* (23) – англ. imperialist; *Член Секретаріату* (25) – англ. secretariat; *розбійники-експропріатори* (41) – англ. expropriator; *азіатські тирані* (42) – англ. Asian; *З великим ентузіазмом* (44) – англ. enthusiasm; *До соціалістичного будівництва* (46) – англ. socialist; *сіреньких гімназійних штанців* (47) – англ. gymnasium¹⁴⁰; *лежить асоціація* (48) – англ. association; *Чорне піаніно* (48) – англ. piano; *Буде використовувати психіатрія* (49) – англ. psychiatry; *Генерального Секретаріату* (60) – англ. secretariat; *«Імперіялізму»* (61) – англ. imperialism; *Самоцвітний діамант* (66) – англ. diamond; *«Демократичний Аліанс»* (72) – англ. alliance; *Треба індустріалізувати* (79) –

¹³⁷ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид.1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 48

¹³⁸ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид.1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 44

¹³⁹ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид.1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 46

¹⁴⁰ <https://www.dictionary.com/browse/gymnasium>

англ. industrialize; *В уніятських церквах* (93) – англ. uniate¹⁴¹; *Перед приходом індіан* (93) – англ. indians; *колоніал-будинок* (127) – англ. colonial.

Випадки з *iu* – *ію* знаходимо рідко: *Тріюмфальні ворота* (104) – англ. triumphal; *Тріюмфу* (108) – англ. triumph.

У третьому розділі «Правопису-28» у параграфі 54 зазначено, що іншомовні *l, le, la, lo, lu* в деяких випадках передаються як м'які українські *ль, лі, ля, льо, лю*¹⁴²:

1) *ля*: *Ісламський* (календар) (8) – англ. Islamic; *Клясична і народня музика* (15) – англ. classical; *посол до парляменту* (26) – англ. parliament; *підготовив плян* (26) – англ. plan; *через Атлянтик* (35) – англ. Atlantic; *червоних лямпасів* (52) – з фр. Lampas (з давнішого lampasse)¹⁴³; *Щойно клясифікували* (61) – англ. classified; *Лявіруючи поміж...* (62) – запоз. з голландської; гол. Laweeren «лавірувати (про судно); хитатися»¹⁴⁴; *Пішли на явну коляборацію* (62) – англ. collaboration; *Носили плякати* (72) – запоз. з нім. Plakat «плакат»¹⁴⁵; *Першої кляси* (73) – англ. class; *Клясиків марксизму* (79) – англ. classic; *Трохи долярів* (99) – англ. dollars; *Ку-Клюск-Кляну* (100) – англ. the Ku Klux Klan; *В лябораторіях* (101) – англ. laboratory; *Згадався лябіринт* (105) – англ. labyrinth; *Українська Капеля* (126) – англ. chapel; *Став мелянхоліком* (131) – англ. melancholic; *Постійної ескаляції* (156) – англ. escalation; *парляменту летіслятур* (160) – англ. legislature;

2) *льо*: *Безплатним катальогом* (15) – англ. catalog; *Може «сальоновим»* (63) – англ. salon; *Не допомгла ельоквенція* (76) – англ. eloquence; *Це буває*

¹⁴¹ <https://www.dictionary.com/browse/uniate>

¹⁴² Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид. 1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 44

¹⁴³ Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 3: Кора–М / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 1989. – с. 189

¹⁴⁴ Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 3: Кора–М / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 1989. – с. 177

¹⁴⁵ Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 4: Кора–М / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 1989. – с. 423

фізіологічно (101) – англ. physiologically; *В кольосальних розмірах* (148) – англ. colossal; *гльобальне* (150) – англ. global;

3) *лю*: *Наших Колюмбів* (99) – англ. Columbus; *Ку-Клюск-Кляну* (100) – англ. the Ku Klux Klan; *Бритиш Колюмбія* (109) – англ. British Columbia; *Українок-Абсольвенток (алюмнії)* (112) – англ. alumni;

4) *ль* в кінці складу: *Наслідок алькоголізму?... отруєний алькоголем* (52); *3 двох капсуль* (103); *Перль Гарбору* (148); *Альбанію* (150); *Альжир* (152).

Окремим пунктом виділено правило написання країн на *–ляндія*: *Нова Зеландія* (93).

За правилами Правопису-28 іншомовне *h* передаємо українським *г*, а англійське *g* – нашим *г*¹⁴⁶: *українській і англійській* (10) – англ. English; *Гігієна жінки* (19) – англ. hygiene; *Гітари та мандоліни* (22) – англ. guitar; *залишаючи оригінальність* (26) – англ. originality; *виделегує Українська Національна Рада* (32) – англ. delegate; *до агентів руїни* (41) – англ. agent; *легалізують зародки* (41) – англ. legalize; *Українську інтелігенцію* (44) – англ. intelligentsia <https://www.dictionary.com/browse/intelligentsia>; *Садизмом і хуліганством* (44) – англ. hooliganism; *тяжку трагедію* (47) – англ. tragedy; *світового прогресу* (48) – англ. progress; *Кривавих легенд* (54) – англ. legend; *Щодо регулярности* (56) – англ. regularity; *Флегма була великою проблемою* (63) – англ. phlegm; *Багато енергії* (64) – англ. energy; *Аргумент автора* (64) – англ. argument; *Інтеграл двох чинників* (74) – англ. integral; *Оригінальних віршів* (74) – англ. original; *Зборів-мітінгу* (78) – англ. meeting; *старшої генерації* (82) – англ. generation; *Думка-легенда* (85) – англ. legend; *римських легіонів* (105) – англ. legion; *магнетної сили* (110) – англ. magnet; *саркофаг єпископа* (140) – англ. sarcophagus; *всякої релігії* (143) – англ. religion; *агітаторів акцій* (143) – англ. agitator; *легісляцій* (145) – англ. legislation; *у джунглі* (146) – англ. jungles; *легіслятур* (160) – англ. legislature.

¹⁴⁶ Український правопис / Народний комісаріят освіти. — Вид. 1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 45

Іншомовне **Е** на початку слова передаємо через **е**: (47) *Для країн Європи* (9) – англ. Europe; *європейської культури* (49) – англ. european; *Львівської єпархії* (140) – англ. eparchy¹⁴⁷; *Єпархіяльної катедрі* (140) – англ. eparchial; *Еспанія* (156) – з ісп. España¹⁴⁸.

За Правописом-28 на початку іншомовного слова перед голосним залишається **г**¹⁴⁹: *буде гураган* (6) – англ. hurricane; *гістеричний стиль* (44) – англ. hysterical; *гістеричний характер* (48) – англ. hysterical; *Типовий гістерик* (48) – англ. hysteric; *гістеризм* (49) – англ. hysteria; *До гієрархії* (147) – англ. hierarchy; *гінокритія* (147) – англ. hypocrisy; *Перль Гарбору* (148) – англ. Pearl Harbour.

За правописом 1928 іменники середнього роду *авто*, *бюро*, *піяніно* відмінюються¹⁵⁰: *До членів Політбюра* (79); *26 бюр* (117); *Під ескортою авт* (127).

У правописі також зазначено, що разом пишуться прислівники з *аби-*, *-будь*, *-небудь*, *де-*, *як-*, *що-*, *-що*¹⁵¹: *якінебудь примусові роботи* (27); *Закинути якомубудь* (65); *Якогобудь поета* (66); *Дармащо* (104); *Денебудь* (106).

Отже, у аналізованому виданні ми виокремили 117 випадків написання слів за Харківським правописом. Серед них найбільше простежується передача англійського **g** українським **г** (28 випадків), що є ненормативним з погляду сучасної української літературної мови, а також передача англійських **ia** українськими **ія** (27 випадків) і англійських **la** українським **ля** (18 випадків).

¹⁴⁷ <https://www.dictionary.com/browse/eparchy>

¹⁴⁸ <https://www.dictionary.com/browse/espana>

¹⁴⁹ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид. 1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 48

¹⁵⁰ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид. 1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 49

¹⁵¹ Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид. 1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929 – с. 59

РОЗДІЛ 3. МОВНА ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СТИЛІСТИКИ В АНАЛІЗОВАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ

3.1. Типи мовної інтерференції у місячнику «Нові Дні»

3.1.1. Лексична інтерференція

У словниковому складі будь-якої мови постійно відбуваються зміни: слова виходять з ужитку або замінюються іншими. Рідковживані слова можуть залишатися в пам'яті недостатньо довго, щоб постійно функціонувати. Фонологічні та граматичні зміни можуть призвести до ненормативних пар омонімів, у яких один компонент потрібно замінити іншим словом. Також часто існує загальна потреба в синонімах, особливо експресивних слів, призначених для заміни лексики, яка втратили свою експресивну силу. У певних соціокультурних умовах білінгвів відбувається щось на зразок злиття лексики двох мов в єдиний словниковий фонд. Лексичні запозичення можна досліджувати через механізми інтерференції, які призводять до запозичення, а також з точки зору фонологічного, граматичного, семантичного та стилістичного розвитку неологізмів у мові, на яку відбувається вплив.¹⁵²

«Нові Дні» вперше було видано у Торонто у 1950 році. У ньому містяться новини та інформація щодо літератури, мистецтва та громадського життя. Його редакторами і співробітниками були видатні українські діячі: Іван Багряний, Улас Самчук, Юрій Шерех та інші. Крім інформаційних статей, у журналі публікують есе про видатних людей, художні твори та поезію.¹⁵³

Однією з причин лексичної інтерференції є відсутність певного слова в українській мові через вплив, зумовлений обставинами нового життя, і як наслідок, запозичення його з англійської, або вживання англійського слова замість українського відповідника. У місячнику «Нові Дні» зафіксовано такі її приклади:

¹⁵² У. Вайнрайх Одноязычие и многоязычие // Языковые контакты. Киев: Вища школа, 1979. – с. 42

¹⁵³ Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. — Мюнхен, 1977 – с. 220-221

- *На Пленарному засіданні Екзекутиви* (3) – слово нетипове для української мови, з англ. executive «виконавча влада»¹⁵⁴;
 - *кремлівський естаблішмент здійснив...* (11) – з англ. establishment «установа»;
 - *можна обсервувати простим оком* (18) – англ. observe «спостерігати»;
 - *навіть більйони років* – англ. billion «мільярд»;
 - *підчинявся її опінії* (20) – англ. opinion «думка»;
 - *переслала Вам «моні ордером»* (31) – з англ. money order «грошовий переказ»;
 - *департаментів туристики* (24) – з англ. touristics «туризм»
- [Випуск 336]

У Випуску 448 випадки калькування англійських слів виявляємо рідше, іноді вони повторюються:

- *гостять на своїх виставках клієнтів* (7) – англ. дієслово host «приймати гостей»;
- *міг би, евентуально, запобігти* (7) – з англ. could eventually prevent «зрештою, міг запобігти». У цьому випадку збереглася пунктуація за правилами української мови;
- *не помічаючи анормалій* (7) – англ. abnormality «аномалія»;
- *це їхні біліони* (13) – англ. billion «мільярд»;
- *Ця умова має назву Ковенант* (18) – з англ. Covenant «угода, договір»;
- *Людської спеції... Виключною спецією* (18) – англ. species «вид»;

¹⁵⁴ Тут і далі переклад англійською: <https://dictionary.cambridge.org/>

- *Різні форми канцеру* (19) – з англ. Different forms of cancer «Різні форми раку»;
- *Могли б дρασично змінитися* (31) – з англ. Could change drastically «Може кардинально змінитися»;
- *Поринаємо в беліденсі* (32) – з англ. belly dance «танець живота»;
- *Складанні списків за альфаветом* (32) – з англ. alphabet «алфавіт».

У Випуску 237 знаходимо мало випадків запозичення іноземних слів: *Канадські Щадничі Бонди* (34) – англ. Canadian Thrifty Bonds «Канадські ощадні облігації»; *На альдермена (радника)* (30) – з англ. alderman «намісник, правитель».

Також лексичною інтерференцією є пошук найбільш схожого за значенням слова в українській мові. У періодичних виданнях української діаспори часто виявляємо випадки перенесення значень англійських слів на українські – дослівний переклад, або, як його ще називають, граматичний буквализм:

- *176 сторінок досить густого друку* (6) – англ. dense print «щільний друк»;
- *Він виріс до символу української гуманности* (7) – англ. He grew into a symbol of Ukrainian humanity – англ. grow into має значення «вирости в», а також «стати», тобто *Він став символом української гуманности...*;
- *Від деякого часу, явно і приховано* (7) – з англ. since some time «з деякого часу»;
- *а з людського становища неморальні* (7) – з англ. immoral from a human point of view, англ. point of view має декілька значень, серед яких «становище» і «точка зору» – *аморально з людської точки зору*;

- **З професії математик** – з англ. mathematician by the profession «математик за професією»;
- **звернув на себе увагу дослівно цілого світу** (7) – з англ. literally «буквально»;
- **Так прийшло до його звільнення** (7) – англ. it came to his release «дійшло до його звільнення»;
- **Що він стоїть на становищі відділення України** (7) – англ. That he stands on *the position* of the branch of Ukraine «Що він стоїть на позиції відділення України»;
- **протиставити їй толеранцію** (8) – з англ. tolerance «толерантність»;
- **Від дитячих років я був надхненний добротою** (9) – з англ. Since childhood... «З дитинства...»;
- **Ще й тепер не можу перемогти себе і сказати** (9) – з англ. I can't bring myself to say it «Не можу змусити себе...»;
- **Бетговен почувався, що він є найнещасливішою особою в світі** (9) – англ. *feels* that he is a saddest person in the world «Бетговен відчував, що він є найнещасливішою особою в світі» або «Бетговен почувався найнещасливішою особою в світі»;
- **Я не можу признатися до втрати чуття** – англ. I can't *get used* to losing my senses «Я не можу визнати втрату свого чуття»;
- **електромагнетних транзицій** (18) – з англ. electromagnetic transitions «електромагнітні переходи»;
- **Радіоактивні елементи можна приготувати і штучно** (18) – з англ. Radioactive elements **can be prepared** artificially «Радіоактивні елементи можна отримати штучно»;

- *Треба підкреслити, що всі доповідачі були добре приготовані* (23) – англ. It should be emphasized that all speakers *were well prepared*, слово *prepare* має значення «приготувати», а також «підготуватися»;
- *мають вступ до мінеральних джерел безплатно* (24) – з англ. **access** «доступ», синонім до **entrance** «вхід» [випуск 336];
- *Сьогодні людина **посідає** атомову зброю* (19) – з англ. Today man possesses atomic weapons – слово **possess** має значення володіти «Сьогодні людина володіє атомною зброєю»;
- *Багато ширше знали* (27) – англ. knew much more «набагато більше знали» [випуск 448];
- *Мати **обезпечену** полісу* (3) Have an insurance policy «Мати страховий поліс»;
- *Можливість користати із стипендійного фонду для студентів **високих шкіл*** – з англ. students of high schools «учні середніх шкіл»;
- *Пішов акт у міліцію* (23) – англ. Filed a report with the police, дослівний переклад неможливий – *Подав заяву в міліцію*;
- *ворог народу «**число один**»* (23) – з англ. number one «номер один»;
- ***пошуки набрали** великих масштабів* (25) – англ. the search took on a large scale «пошуки набули великих масштабів»;
- ***корабель загинув**, очевидно, під час сильного шторму* (26) – англ. the ship perished, apparently, during a strong storm, англ. слово perish має значення «загинути», а також «зникнути»;
- *Канадська **родина** добрих напоїв* (32) – англ. Canadian Family Of Good Beverages, family має значення «родина», а також «об'єднання»;

– *З* **додавкою *нарослих відсотків*** (34) – з англ. With the addition of accrued interest «З додаванням нарахованих відсотків». [Випуск 237]

Отже, як бачимо, частим проявом лексичної інтерференції є калькування англійських слів, а також ненормативне вживання українських слів через перенесення їхньої семантики з англійської мови.

3.1.2. Граматична інтерференція

Граматична інтерференція виникає, коли правила розміщення, узгодження чи відмінювання граматичних одиниць однієї мовної системи застосовуються до тих самих граматичних одиниць іншої системи, що спричиняє порушення нормативності мови. Також вона виникає в тих випадках, коли правила, обов'язкові для однієї мови, неможливо перенести в систему іншої.¹⁵⁵

Граматична інтерференція поділяється на морфологічну та синтаксичну. Явище морфологічного впливу у місячнику «Нові Дні» фіксується у таких випадках:

- помилковому вживанні родів: *є одинадцятичленна оркестра* (23) – в українській мові *оркестр* чоловічого роду¹⁵⁶; з відблиском *моделя нормального життя* (7); *Мати обезпеченеву полісу* (3) – поліс (ч.р.); *побачити якийсь деталь життя в цьому місті* (16) – деталь (ж.р.) [випуск 336]; *такий модель мистця* (7) – модель (ж.р.); *В суміші метану, амонії та води* (15) – амоній (ч.р.); *Припинилась синтеза* (16) – синтез (ч.р.) [випуск 448]

- ненормативному з погляду сучасної української літературної мови відмінюванні та вживанні закінчень: 1) словоформи, які в українській мові мають нульову парадигму: *Осідок СКВУ був далі в Торонті* (3); *заїхали до туристичного бюро* (8); *в малому європейському авті* (8); *не вдаючись до аналізу їх; канадських професіоналістів* (22); *жінки вмють їздити автом* (26) [випуск 336]; *Зацікавлений Торонтом* (24); *З фотом її обкладинки* (26); *Від*

¹⁵⁵ У. Вайнрайх Одноязычие и многоязычие // Языковые контакты. Киев: Вища школа, 1979. – с. 36

¹⁵⁶ Тут і далі визначення родів: <http://sum.in.ua/>

Торонта не далеко (32) [Випуск 448]; *а одбудеш усе одним-двома фотами* (18) [Випуск 237]; 2) слова, відмінкові закінчення яких відрізняються від нормативних: *Така є роля Леоніда Плюща* (7), *австрійських медалів* (9) [Випуск 336]; *надзвичайно корисну ролю* (9) [Випуск 448].

Для діаспорної мови характерним є незвичний синтаксис, який є ненормативним з погляду сучасних правил української літературної мови:

- синтаксична інтерференція в більшості випадків виражена у граматичному неузгодженні різних частин мови або неправильному вживанні дієслів: *відмовляється поодинокі організації* (7) – відмовляються організації; *наказував нам, щоб не пускати багато води* (8) – наказував нам, щоб не пускали багато води; *кладовища утримується в найкращому порядку* (9) – кладовища утримуються...; [випуск 336]; *щоб здобутись на підручника української мови* (22) – щоб здобути підручник...; *не стане «смертельних ворогом»* (24) – смертельним ворогом; *В разі виникне повстання* [випуск 237] – в разі виникнення повстання; *Від мистця очікується насамперед творчу наснагу* (7) – ... насамперед творчої наснаги; *критикувалось зреалізовані проєкти* (8) – критикувались ...; *Було вже двох дівчат* (10) – Було вже двоє дівчат [випуск 448].
- ненормативне для української мови розташування слів у реченні: *звертає на себе увагу світової слави вченого* (17), *відмовляється поодинокі організації від того, щоб вони запрошували його* (7) [випуск 336];

Також цей тип інтерференції спостерігається у вживанні українських прийменників калькованих з англійської: *На слідах Миклухи-Маклам* – з англ. in the footsteps «по слідах / слідами» [випуск 237]; *Від деякого часу, явно і приховано* (7); *Від дитячих років я був надхнений добротою* (9) [випуск 336].

Ще однією особливістю впливу англійської на українську мову є неунормованість графемного складу запозичень. У випуску виявлено такі

випадки інтерференції: *королеви Марії Тереси* – англ. Theresia; *всі кладовища в Європі* (9) – англ. Europe; *Гісторіографія* – з англ. historiography; *електромагнетні явища* (18) – з англ. electromagnetic phenomena [випуск 336]; *Вінцент Ван Гог* (4) – з англ. Vincent Van Gogh; *негативних наслідків* (7) – з англ. negative consequence; *агробіологічна станція* (10) – з англ. agrobiological station; *місцевих агентів* (10) – з англ. local agents; *Чарлза Дарвіна* (14) – з англ. Charles Darwin; *Генетики... біохеміки* (14) – з англ. Geneticists... biochemists [випуск 448]; *Хочете купити ферму* (5) – англ. want to buy a farm; *колишньої Британської імперії* (19) – англ. of the former British Empire; *Порядний коктейль* (19) – англ. a decent cocktail, транскрипція ['kɔk.teɪl]; *різних хемічних виробів* (19) – англ. various chemical products; *педагогічний каледж* (32) – англ. Pedagogical College, транскрипція ['kɔlɪdʒ] [випуск 237].

Рідко виявляємо написання прислівників, прийменників чи сполучників разом з частками: *Щождо слова* (12), *всеодно буду відбивати* (10) [випуск 336]; *бож в Україні* (4); *поперше* (22) [випуск 237].

Трапляється також написання загальних назв з великої за аналогією з правилами англійської мови: *В Університеті, так як і в інших школах* [випуск 336]; *Високоповажаний Пане Редакторе!* (1); *соліст Київського Державного Академічного Театру Опери та Балету ім. Т. Шевченка* (23); *міністра Людських Ресурсів та Іміграції* (28) – Minister of Human Resources and Immigration; [випуск 237].

Отже, як бачимо з дослідженого матеріалу, що найбільше англійська мова впливає на синтаксис української мови, змінюючи роди, вживання прийменникових конструкцій та узгодження слів. Також, частим проявом інтерференції є передача фонемного складу англійської мови на письмі, особливо написання англійського звуку /g/ українською *г*, що не завжди є нормативним з погляду правил української мови.

3.2. Особливості стилістики текстів у «Нових Днях»

Мовно-стильову різноманітність у періодиці діаспори відчутно на рівні тексту. На сторінках періодичного видання «Нові Дні» містяться тексти різних стилів. Серед текстів публіцистичного стилю виділяємо:

- Публіцистичні статті: *Читач запитає: де? В Канаді чи США? То що ж тут нового. Це маємо давно. У тому й справа, що не десь на чужині (де нас «душать» «акули капіталізму»), а таки в Україні... Виходило б так, що чужинецькі студенти більше не будуть одною з причин обмосковлювання вищих шкіл України. Але ... , як каже приказка, «не вір – то звір, хоч не вкусить, то злякає ...» Та й справді важко повірити, щоб припинилось обмосковлення України... окупацією, щоб здобутись на підручника української мови для чужинців! **Чуєте: пів століття!...** Геніяльний Шевченко цю ласку великого братнього народу передбачив іще 124 роки тому... **Не вірите?** Прочитайте собі ще раз «Кавказ». [Випуск 237, с. 22];*

- інтерв'ю: Ратнер (оборонець Єфремова. К. Т.): «Скажіть, Павлушков, від кого ви чули про БУД та його роботу?»

Павлушков: «Від Сергія Олександровича Єфремова»

Ратнер: «Коли це саме було?»

Павлушков: «Уперше я зустрівся з діяльністю БУДу, з фактом його існування 21, здається, чи 22 року, під час засідання, яке відбулося в приміщенні Сергія Олександровича Єфремова в справі утворення автокефальної церкви». [Випуск 237, с. 29]

Серед художнього стилю натрапляємо на:

- Оповідання: *Осінь найбільш золота – у жовтні. Відчутно короткими стають дні, довшать ночі. **Стомлене сонце** прокидається пізно, і йому інколи бува не так просто розігнати ранкові тумани, що все щільніше огортають землю, настирливіше сунуть зі своєї далекої*

півночі на Даж-богові володіння... Не жаліють дерева для листя сонячного тепла, яке збиралось ціле літечко, віддають усе, що мають. А сонце гріє ледь-ледь, а ночі холоднішають, а в дерев сил стає все менше й менше. [Випуск 237, с. 15]

- Вірші: *Чоловік під каштаном Худорлявим хлопчиськом, / Я стояв тоді зовсім близько; / Я і досі стою і згадую / Все, затримане пам'яттю клятою. [Випуск 336, с. 7]*
- Фейлетон: *Надворі ішов дощ. Діти були ще в школі. Я слухала музику, пила каву і думала, як добре бути жінкою, який привілей бути матір'ю . Та не довго тривала така ідилля. Першою із школи вернулася старша донька. Роз горнувши зошит, вона поклала його на столі. В ньому виразно було написано її чергове завдання: «Якою, на вашу думку, має бути модерна жінка»... Я дивлюся на неї і думаю своє: треба в чоловіка попросити грошей і купити нове вбрання, яке бачила вчора. І тоді нарешті я буду модерною жінкою. [Випуск 336, с. 27]*

Часто трапляється офіційно-діловий стиль, для якого характерні стилістично-нейтральні мовні засоби, точність викладу і відсутність експресивної лексики:

- Оголошення: *Знаменитий оперний співак, соліст Київського Державного Академічного Театру Опери та Балету ім. Т. Шевченка Андрій Кикоть і тріо бандуристок Валентина Третьякова, Ніна Павленко, Нелля Бут виступлять у Торонті 20 й 21 листопада 1969 року в залі Масей Гол. – Початок о 8.15 вечора. [Випуск 237, с. 23];*
Оголошення... Український Вільний Університет Мюнхен Німеччина (Визнаний Баварським Міністерством Освіти і Віровизнань) повідомляє про вписи на літній семестр 1978, який починається 3 липня і триватиме до 31 серпня 1978 року. Виклади будуть проходити на двох факультетах: на філософічному факультеті і на факультеті правничих та суспільно-економічних наук. Студенти зі ступнем бакалавра мають

змогу перейти в УВУ доповнювальні студії (упродовж найменше двох семестрів) та, після складення всіх часткових іспитів і обов'язкових колоквиумів, приступити до дипломного магістерського іспиту.

Також натрапляємо на епістолярний стиль: *Високоповажаний Пане Редакторе! В суботу 30 вересня приятелі та знайомі родини Ірени та Михайла Герасимів, відомого будівельного підприємця в Лондоні, Онтаріо, влаштували їм несподіванку – входи́ни до нової хати. Під час гарної і приємної гостини привітальне слово й побажання родині Герасимів висловила пані Марія Тягур та пані Ольга Сахаревич вручила подарунок від усіх гостей. Обидві пані були ініціаторками цієї несподіванки. Мені доручено переслати Вам 11.00 дол., що я роблю. З пошаною до Вас, С. Мединський, Лондон, Канада. [Випуск 237, с. 1]* та розмовний стиль у вигляді відгуків читачів на місячник: *...Журнал завжди читаю з цікавістю, хоч не з усім погоджуюсь. Прикре враження справило на мене оповідання «Чий це злочин» В. Чапленка у січневому числі., -доливання оливи до вогню. Але то, мабуть, така вже авторова вдача.; З насолодою читаємо ваш журнал – деякі матеріали вживаємо в наших українських радіопрограмах у Ньюкастлі, Австралія. Звичайно, подаємо в програмах джерело інформації [Випуск 448, с. 33]*

Нетиповим для періодичного видання є стаття, написана від першої особи: *Здавалося б, що ми вже оглянули всі закутки провінції. Та цього разу було щось нове знову... Були в Мусоні поверх двох днів. Мали змогу відпочити й добре розглянутись. **Я не належу до «музейних дам»** (вони здебільшого бувають чоловічого роду), які бігають по музеях: **я намагався побачити хоч крихітку справжнього життя.** Признаюсь, що ця подорож була для мене дуже корисною й повчальною – **я вперше побачив канадських індіців у справжньому житті, а не як екзотику, поверхово, чи в музеях. Одного вечора я вийшов на місто з надією побачити якийсь деталь життя в цьому місті. Більярдна. У ній торгують всякими водами, кока-колею, цукерками, шоколядою тощо. Я спостерігав велику індійську любов: хлопець і дівчина стояли на віддалі***

вистягнутих рук, які вони взаємно поклали на плечі... Коли я за пару хвилин вертався назад, то їх уже не було. [Випуск 237, с. 15]

Як було зазначено у попередньому розділі, важливу роль у стилістиці текстів періодичних видань відіграють аббревіатури. У місячнику «Нові Дні» нами виявлено стилістично нейтральні, які виконують номінативно-інформативну функцію: *заслужена артистка УРСР, на процесі СБУ* (8), *колишнього прем'єра уряду УНР* (9), *більша за Англію й НФР* (12) [випуск 237]; *Український Демократичний Рух (УДР)* (5); *Навіть такі як Польща, Румунія, ЧСР* (12); [випуск 336]; *в його особі Президія ОУП* (1); *Олена перебувала в ГУЛАЗІ* (2) [випуск 448]; та номінативно-фактологічну стилістичну функцію: *Щороку ми ремонтуємо близько 100 двигунів ЯМЗ-238, ЯМЗ-240; всесвітній виставці «ЕКСПО»67»; відпочинкової оселі УРСоюзу «Верховина»* [випуск 237].

Трапляються також випадки утворення аббревіатур, які ускладнюють сприйняття інформації через те, що зазвичай, не розшифровуються автором: *від організації шкільної молоді ТЕЗу (Товариства Єднання й Згоди)* (11); *танцювальна група «Калина» (УНО); ансамбль бандуристів ім. Гната Хоткевича (ОДУМ)* (20) [випуск 237]; *згідно з домовленням між КУК і УККА* (1), де КУК – це Конгрес українців Канади, а УККА – Український конгресовий комітет Америки; *де відбувся перший Конгрес СКВУ* (1), де СКВУ – Світовий Конгрес вільних українців; *В часи цих переміщень Михайло М. посвячує своє життя організації української громади на еміграції: ... ДОБРУС і інше.* (18), де ДОБРУС – це Демократичне об'єднання колишніх репресованих українців радянським режимом; *Обговоривши працю дотеперішньої УЦШР* (29) – Українська Центральна Шкільна Рада Австралії [випуск 336]; *Після переїзду Східного ІТЛ* (2) – українською *ВТТ* – виправний трудовий табір; *Заходами СУЖЕРО* (5) – Союзу українців – жертв російського комуністичного терору; *АОПЛУ-організація варта уваги й підтримки* (13); *твори мають зміцнювати це єднання... на ціліні, на БАМі* (21) – Байкало-Амурська магістраль; *чи першим є СКВУ, чи КУК; чи перший УКК, чи УАКР, чи ...* (31), де СКВУ – це Світовий конгрес вільних українців, КУК – Конгрес українців Канади, УКК – український

крайовий комітет, УАКР – українсько-американська координаційна рада; головою **УНДО** на поселеннях (33) – Українське Національно-Демократичне Об'єднання [Випуск 448].

Для «розбавлення» інформації часто вводять аббревіатури, що притаманні розмовному стилю. Їм притаманні особливі стилістично-семантичні особливості, що додають тексту простоти і невимушеності: *найдокладніший побутопис* (6), *Судтройкою засуджено тисячі таких, як я* (8) [випуск 237]; *Чому українець боїться заговорити на партзборах по-українському?* (14); *чи реальний держиморда руский шовініст?* (14) [Випуск 448].

Для підтримування інтересу читача та емоційного забарвлення тексту, автори вдаються до вживання приєднувальних речень. У «Нових Днях» знаходимо обставинні приєднувальні речення, які уточнюють час або місце події, а також спосіб чи мету: *Споріднювало їх не лише походження, обставини особистого життя й той природжений гумор* (4), *Та й не був це ані ювілей, ані іменини, ані уродини – просто подяка за працю* (32); *В Мусоні справжній «державний соціалізм» - там усе державне. Навіть і готель з рестораном, у якому ми зупинились, державний, пристані з човнами теж* (16) [випуск 237]; *Ні, до бору, до смердюхів, у чортову гущавінь удруге його не заманиш. Тим більше, що він тут не йшов.* (6); *А скільки він за той короткий час зробив! (Хоч утратив здоров'я на службі своєму народові)* (8); *Відомо, що ядра деяких елементів мають властивість існувати дуже довго (навіть більйони років)* (19) [випуск 336].

У тексті трапляються обставинні приєднувальні речення, які доповнюють присудок основного і залежать від нього граматично і за змістом: *деякі з них він потім використає як епіграфи до окремих розділів «Сорочинського ярмарку».* *Та головне навіть не в цьому* (4); *Від Валі, звичайно, все це затаїли, бо більше всього, що вона не прийшла б на цей вечір. Її навіть обдурили* (31); *Не подумайте лише, що на еміграції нема ні поетів, ні критиків та істориків літератури ! Є. І навіть інколи дуже глибокі, талановиті* (24) [випуск 237]; *Вони не сміють*

мати офіційного статусу, бо жодна держава у світі офіційно Української РСР не визнала. **Навіть** такі як Польща, Румунія ... (12) [випуск 336]; *На превелике горе, Україна покійно віддала Москві повне право розпоряджатися її долею...* **Навіть** у справі торгівлею книжками (19) [випуск 448].

У місячнику містяться також приєднувальні речення об'єктної семантики. Для них характерне використання сполучних засобів, а саме сполучників з єднальними, протиставними та градаційними відношеннями. Їхня функція у тексті – уточнення. Наприклад, *вони допомагатимуть не тільки собі, але й майбутнім громадянам Канади (28); Це не тільки найбільша паперова фабрика в Канаді, а одна з найбільших у світі (17) [випуск 237]; Так чи так, але поетові важче бути суддею своїх творів, ніж критикові. А тим більше – поетові ерудитному і певному себе, амбітному й звитязному (14); Коли і скільки Славутичевих заявок ми приймемо чи нащадки наші, час покаже. І це залежатиме не тільки від нас, а й від самого Славутича (13); «Засідання відбувається прилюдно» (в присутності не тільки членів гуртка, а також і в присутності сторонніх осіб) (32) [випуск 336].*

Проаналізований нами матеріал містить різноманітну кількість прикладів риторичних запитань. Вони не потребують відповіді і мають на меті акцентувати на ставленні до висловлення та привернути увагу до певного явища.¹⁵⁷ Це специфічні речення з певною структурою і стилістичною функцією, які здійснюють вплив на читача і викликають у нього певні емоції. Наприклад, їх використовують для¹⁵⁸:

- роздумів: **Що ж приваблює** в Котляревському його нащадків? (4); **Чи не з тодішніх спостережень** Котляревського якраз і виник оцей його гіркий афоризм? (4); **Бабине літо прийшло. А чому саме бабине?** (21) [Випуск 237]; **Може хтось завважити:** - якщо Малахій Стаканчик

¹⁵⁷ Основні лінгвостилістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога) / укладач І. І. Коломієць. – Умань ВПЦ «Візаві», 2015. – с. 131

¹⁵⁸ Основні лінгвостилістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога) / укладач І. І. Коломієць. – Умань ВПЦ «Візаві», 2015. – с. 114

такий вдумливий спостерігач, то чому М. Куліш оформив його як юродивого?... (11); Чому ж він силкується убрати в свої вірші аж так багато екзотизмів? Чи не думає, що він може перетопити їх своїм темпераментом (снагою б то) на українські? (14); Рушничок - це і є рушник. Розумієте? То ікона, то хліб і сіль, то нове життя, то на рушнику також і в могилу спускають... розумієте? (24) [Випуск 336]; Мистець виглядає часто ексцентричним, особою зацікавленою тільки своїм власним світом і, подекуди, мистець є непрактичним. Але чи ми всі не виглядаємо дивними другим?! (4) ([випуск 448];

- для висловлення обурення: Може хтось зразу скаже: раз то більшовицький звіт, то йому нема чого вірити. А чейже могли б більшовики друкувати те, що проти їх таки йде, проти їхніх інтересів? (9); То невже нема за що купити звичайнісіньку лопату, щоб викопати яму і скидати в неї сміття, щоб потім прикопати його і бляшанки з консервів? Невже міністер Яремко сам мусить їм копати ці ями? Чи винні індійці, що вони саме такі, а не інші? (17) [Випуск 237]; «То я родився без права на життя?» – питав Михайло. (18) [Випуск 336]; Як вона може бути ворогом власного народу? (3);
- для вираження занепокоєння: Що пхає людину на ці страшні вчинки, які заперечують раціональне мислення, вкладене в мозок її? (18); не маю знання в тій ділянці історії (а хочби й мав, то хто сьогодні те респектує?) (32) [Випуск 448];
- для вираження гордості: Кризь сторіччя чути нам сміх Котляревського і його смутки, і його мудрі задушевні поради. Чи це ж не безсмертя?! (8); Чуєте: пів століття! Не вірите? Прочитайте собі ще раз «Кавказ» (22) [Випуск 237];

У аналізованих текстах періодики виявляємо такі стилістичні фігури:

- зменшувально-пестливі форми слів: Свіжо-спеченого професорика (31) [Випуск 448]; навіть концертиком (20) [Випуск 237];

- фразеологізми, клішовані фрази, використання приказок: *боятися гірше, ніж чорт ладану* (21) – дуже сильно; *У тому й справа, що не десь на чужині (де нас «душать» «акули капіталізму»), а таки в Україні* (22) – переносне значення слова «акула» - той, хто безсоромно, наживаючись на пограбуванні кого-небудь.; *Але ... , як каже приказка, «не вір - то звір, хоч не вкусить, то злякає ...»* (22) [Випуск 237]; *стала «наріжним каменем» успіху* (7) – Основа, найсуттєва частина чого-небудь [Випуск 448].

Рідко трапляються випадки вживання рефрена – стилістичної фігури, яка повторюється для акцентування на важливій думці:

- анафора: *Чи могли випадково постати світ і життя? Чи можуть випадково виникати і проходити різні явища в природі? Чи могли випадково з'явитись у земній корі, у воді і в атмосфері всі потрібні для життя елементи, наділені потрібними для творення життя якостями? Чи не забагато випадковостей?* (17); *Але згадується і сила! Що ж то за сила? Які форми її впливів? Як вона виглядає, де знаходиться? Чи має вона розум? Чи має ті самі спроможності, що і Бог? Дивним є те, що ті хто вірить у силу природи не розуміють, що вони творять нових богів!* (17); *Є такі, що не погодяться з цим. Є такі, що вважають ніби життя було зумовлене існуючими елементами...* (17) [Випуск 448];
- тавтологія: *А малярів же в нас **тьма-тьменна!*** [Випуск 237, с. 24]
- епіфора: *Шевченка в нас **шанують, шанують** ...* [Випуск 237, с. 22].

У випуску №237 бачимо нетипове для періодичного видання звертання головного редактора до читачів з вибаченням: *На жаль, спізнилося й це число. Мушу признатися, що цього разу завинив тільки я, а не друкарня, бо друкарня готова була мені видрукувати це число в середині жовтня. Отже, від початку й до кінця винен я ...*

Ніби великої трагедії в цьому нема, бо це ж не щоденник, а місячник, політичних новин, які б утратили актуальність у «Нових Днях» нема, але все таки спізнення – великий непорядок і він мені неприємний. (с. 24)

У своєму зверненні автор звертається до художніх засобів для підсилення ефекту на читача: риторичне запитання: *Причина його? Дуже проста: вересень і пів жовтня у мене йде масова торгівля книжками; Це істини, яких нас учили в п'ятій класі, то чи мені їх тепер нагадувати? І кому б же то нагадувати?; де наші наукові товариства, численні громадські організації, проводи церков, врешті, політичні партії?;* фразеологічні одиниці або похідні від них: *то рік ходитиму без штанів...* – від фразеологізму ходити голим в значенні «бути бідним»; *А грець би його взяв;* рефрен: *Подумав я, подумав і вирішив...;* тавтологія: *А малярів же в нас тьма-тьменна!*

Отже, бачимо, що для підсилення ефекту на читача, автори статей використовують різноманітні стилістичні фігури. В основному це риторичні запитання, які мають на меті викликати в аудиторії певні емоції: обурення, гордість, занепокоєння тощо. Також для своєрідного зближення з читачами автори вдаються до особистих звернень і написання статей від першої особи однини.

3.3. Типи мовної інтерференції у «Канадському Фармері»

3.3.1. Лексична інтерференція

«Канадський Фармер» – це просвітньо-інформаційний тижневик, який видавався у Вінніпезі з 1903 року. Це видання не було у власності українця, але попри це мало національно-український характер. У статтях закликали до створення різноманітних організацій, утворення шкіл, до розвитку науки та збереження духовних і культурних цінностей.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. — Мюнхен, 1977 – с. 179-180

У періодичному виданні зафіксовані випадки прямого запозичення слів англійської мови. Їхнє написання зберігається оригінальне, але використовується український словотвір. Наприклад:

- *Особисті Чекові Конта* – з англ. count «рахунок»¹⁶⁰ (Особисті чекові рахунки);
- *Перекази і Дрефти* – з англ. draft «чек»;
- *Поліпшення фарми* – з англ. farm «ферма»;
- *евентуально і Угорська Русь* (26) – з англ. eventually «зрештою»;
- *Державної Ради як тіла законодавчого* (28) – англ. слово body вживають також у значенні «орган», тобто «тіло законодавче» – законодавчий орган;
- *світ байдуже обсервував* (41) – з англ. observe – спостерігати;
- *Свого електричного контрактора* – з англ. contractor «підрядник»;
- *Дефінітивно видно* (63) – з англ. definitely «безумовно, виразно»;
- *Бронхіальні проводи зложені флегмою* (63) – з англ. phlegm «мокротиння, слиз»;
- *Виключна безневоленція* (63) – англ. benevolence «доброзичливість»;
- *шафкові стіріо і телевізори* (69) – з англ. stereo «стереосистема»;
- *опинилася б в імпасу* (74) – англ. impasse «глухий кут»;
- *Завдяки цій референтурі* (75) – англ. reference «рекомендація, характеристика»;
- *Пішла в кут коегзистенція* (76) – з англ. coexistence «співіснування»;
- *Українок-Абсольвенток (алюмнії)* (112) – з англ. alumni «випускники»;

¹⁶⁰ Тут і далі переклад англійською: <https://dictionary.cambridge.org/>

- *3 бiльйони* – з англ. billion «мiльйард»;
- *Моргеджi фiнансування* – з англ. mortgage «iпотека, застава»;
- *Спускатися по драбинi «даун»* (127) – з англ. down «вниз»;
- *Попри парквею* – з англ. parkway «бульвар»;
- *Инокнiтом спустимося* (129) – з англ. incognito «анонiмно»;
- *в банку на конти / советське конто* (131) – з англ. in the bank account «на банкiвському рахунку»;
- *В З'єднаних Стейтах Америки* (133) – англ. United States «Сполученi Штати Америки»;
- *Публiчна опiнiя* (136) – з англ. public opinion «громадська думка»;
- *Проти евентуального подiлу* (139) – англ. Against eventual division «Проти можливого подiлу»;
- *Переносини при фреквенцiї* (141) – з англ. frequency «частота»;
- *атрактивну винагороду* (144) – з англ. attractive remuneration «приваблива винагорода»;
- *легiсляцiй* (144) – з англ. legislation «законодавство»;
- *гiпокритiя* (147) – з англ. hypocrisy «лицемiрство»;
- *в рекордах Пентагону* (150) – англ. «запис»;
- *Децизия передачi* (153) – з англ. decision «рiшення, постанова»;
- *Повiвши крузейду* (154) – з англ. the crusade «хрестовий похiд»;
- *Масакра пiсля намовлень* (154) – з англ. massacre «рiзанина, розправа»;
- *завбiльшки стейту Мiссурi* (155) – з англ. the size of the state of Missouri «розмiром зi штат Мiссурi»;

- *Евентуальне зарядження* (158) – з англ. eventual charging «остаточне зарядження»;
- *проявляють часами арогантно* (159) – з англ. arrogantly «зарозуміло».

Через намагання діаспорян користуватися нормами української літературної мови, відбувається явище граматичного буквалізму, що є ненормативним з погляду правил української мови:

- *Україна знову найшлася під панування окупантів* (24) – з англ. found herself «знайти себе, опинитися»; у цьому прикладі також бачимо неправильне узгодження іменника з дієсловом: під панування – під пануванням. Тобто, «*Україна знову опинилася під пануванням окупантів*»;
- *одержує право обняти у своїй заряд краєві* (32) – з англ. receives the right to embrace the charge of the land «отримує право володіння землею»;
- *кольорів хмародерами* (34) – з англ. skyscraper «хмарочос», але scrape «дряпати, дерти»;
- *позбулася своїх терпінь* (43) – англ. I got rid of my suffering, англ. suffer «страждати», також має значення «терпіти» (Я позбулася своїх страждань);
- *дайте нові проводи* (47) – англ. give «ставити»;
- *Користайте з нашого догідного пляну* – з англ. benefit from our plan «скористайтеся нашим вигідним планом»;
- *Бронхіяльні проводи* *заложені флегмою* (63) – англ. bronchial tubes «бронхи», tube «трубка»;

- *я терпіла сильно від нервових болів голови* (73) – з англ. I suffered a lot from nervous headaches, з англ. suffer «страждати», також має значення «терпіти» – «Я сильно страждала від болів у голові»;
- *тільки пригноблювали мене* (73) – з англ. depressed me «пригнічували мене»;
- *З ентузіазмом дискутують фінанси* (77) – з англ. discuss «обговорювати» – Finances are enthusiastically discussed «З ентузіазмом обговорюють фінанси»;
- *В виданні відкрито окремий відділ* (80) – з англ. section «розділ» – A separate section has been opened in the publication «У виданні відкрито окремий розділ»;
- *найкращий ваш друг фінансово* (87) – з англ. your best friend financially «твій найкращий друг у фінансовому плані»;
- *не годиться з правдою* (88) – з англ. agree «годити», також має значення «погоджуватись» – does not agree with the truth «не погоджується з правдою»;
- *далеко старше / скорше* (88) – з англ. far more «набагато», far «далеко»;
- *багато слабше* (89) – з англ. much weaker «набагато слабше»;
- *їх вживають до дальшого перекладу* (90) – з англ. use «вживати», також «використовувати» – they are used for further translation «вони використовуються для подальшого перекладу»;
- *Поступова міжнародня компанія* (97) – з англ. progressive «прогресивний/передовий» або «поступальний» – A progressive international company «Прогресивна міжнародна компанія»;
- *Споріднених лісових виробництв* (97) – з англ. Related forest products «Супутні лісові продукти/вироби»;

- *Хто терпить на такі болі* (103) – з англ. Who suffers from such pains «Хто страждає від таких болів»;
- *Пронизаєш поглядом каштанову й липову перспективу* (105) – з англ. perspective «перспектива», також має значення «вид» – Look through the chestnut and linden perspective – *Пронизаєш поглядом каштанову й липову алею*;
- *Пізнайте свої права* (109) – з англ. Know your rights «Знайте свої права»;
- *Особистих повірних (трастових) установ* – з англ. trust institutions «довірчі установи»;
- *Дбає на спілку* (117) – з англ. takes care of the union «опікується союзом/спілкою»;
- *правдивої рожевої олії* (135) – з англ. true rose oil «справжня рожева олія»;
- *Одиноким способом ведення боротьби* (142) – з англ. the only way to fight «єдиний спосіб ведення боротьби»;
- *Підкопала престиж* (153) – з англ. undermined «підкопати», також має значення «підірвати» – Undermined the prestige «підірвала престиж»;
- *Які роками добачили інтерес* (159) – англ. which have added interest over the years – Які з роками викликали додатковий інтерес;
- *ми горді в багатьох інновацій* (161) – англ. we are proud of many innovations «ми пишаємося багатьма інноваціями»;
- *помагає осягнути речі* (162) – helps *to grasp* things «допомагає вхопити речі»;
- *достарчає місячне звітлення конта* (162) – з англ. sends a monthly account statement «надсилає щомісячну виписку з рахунку».

Отже, проаналізувавши тексти періодичного видання «Календар-Альманах», ми виявили 65 явищ лексичної інтерференції. Серед них найбільше випадків прямого запозичення англійської лексики, яка відмінюється за правилами української літературної мови.

3.3.2. Граматична інтерференція

Граматична інтерференція виражена у :

1) Помилках у визначенні родів:

- *модерною **аналізою*** (4) – за правилами української мови *аналіз* – чоловічого роду¹⁶¹;
- *Державна **міністерія*** (29) – *міністерство* – середнього роду;
- *В залежності кому ставиться **пам'ятника*** (34) – пам'ятник чоловічого роду, можливо з'єднання слів «пам'ятник» і «пам'ятка»;
- *Духова **оркестра*** (35) – *оркестр* чоловічого роду;
- *Через **Атлянтик*** (35) – *Атлантика* – жіночого роду;
- *Як надзвичайну **екстазу*** (45) – *екстаз* (ч.р.);
- *Можна пояснити такими словами, як «**психоза**»* (52) – *психоз* (ч. р.);
- *В понижчій **аналізі*** (56) – *аналіз* (ч.р.);
- *Я мала **грипу*** (63) – *грип* (ч.р.);
- *київська **флота*** (91) – *флот* (ч.р.);
- ***Фоллікуліна*** (101) – *фолікулін* (ч.р.),
- ***Реналіна і інсуліна*** (101) – від *адреналін* (ч.р.), *інсулін* (ч.р.);
- *Ховаючи пістолет до **кабура*** (116) – *кобура* (ж.р)
- *Під **ескортою** авт і мотоциклів* (145) – *ескорт* (ч.р.);

¹⁶¹ Тут і далі інформація про роди: <http://sum.in.ua>

- *сильну контролю* (145) – *контроль* (ч.р.).

2) Помилковому вживанні прийменників за аналогією англійських прийменникових конструкцій:

- *написана в англійській мові* (18) – ненормативне для української мови вживання прийменника, з англ. *written in English* «написана англійською мовою»;

- *в дні 1-го листопада* (26) – з англ. *on the first day of November*;

- *як також на університеті* (28) – з англ. *at the university* «в університеті», але англ. прийменник *at* має значення «на»;

- *я в час пізнала* – з англ. *in time* «вчасно»;

- *Тепер час на зміну...* (47) – з англ. *time for a change* – англ. прийменник *for*, крім значення «для», має ще значення «на», українською «Тепер час для зміни...»

- *В тому дні* (51) – з англ. *in that day* «у цей день»;

- *Вперше три до чотири рази денно* (63) – з англ. *For the first time three to four times a day* – *for the first time* вживається у значеннях «вперше» і «спочатку». Тобто, українською – *Спочатку від трьох до чотирьох разів*.

- *знайшов на Кримі* (88) – з англ. *found in the Crimea* – прийменник *in*, крім основного значення «у/в» вживається як «на». Правильно - *знайшов у Криму*;

- *З професії артистка* (137) – з англ. *an artist by profession* – за професією артистка.

У цьому виданні, як і у «Нових Днях» знаходимо у тексті неунормованість графемного складу запозичених слів. Тут трапляються такі випадки граматичної інтерференції:

Для країн **Європи** (9) – з англ. Europe; територія Галицької **Республіки** (26) – англ. Republic; він є найвищим командантом державної армії – з англ. commandant; З цілою **Європою** (36) – з англ. Europe; його **гістеричний** стиль цілком відповідає **гістеричному** змістові (44) - з англ. hysterical; Він типовий **гістерик**. ... визначив **гістеричний** характер (48) – англ. hysteric/ hysterical; «Гроу то біт 70» – англ. grow to bit 70 – ; був **місіонарем** (90) missionary – місіонер; **Серйозний** (122) – з англ. serious «серйозний»; **Марк Твейн** (135) – англ. Mark Twain; **Виперфумований** – англ. perfume «парфум» + український префікс ви-; **Шефом ФБАЙ** (142) – англ. head of the **ФВІ**; до **гієрархії** (147) – англ. hierarchy.

Рідко бачимо перенесення таких граматичних норм англійської на українську:

- До **2,000** року (4) – написання числа за англійськими правилами, де числа після 999 розділені комою;
- **дев'ять-літній** хлопець (88) – написання числівника за аналогією з англійським *nine-years-old*;
- **Водяться три-окі** ящірки (152) – англ. three-eyed.

Спостерігається також неправильне написання прийменників і сполучників: **в наслідок** (24) – внаслідок; **требаби** (31) – треба би; **що сили** (45) – щосили; **задруге / затретьє** (61) – по-друге / по-третє; **Відночасне** (63) – одночасне; **Якщож** (62) – якщо ж; **оджеж** (67) – отже ж; **Щож** (83) – що ж; **тимбільше** (160) – тим більше.

Отже, в аналізованому виданні ми виявили 49 випадків граматичної інтерференції, серед яких найбільше (15 випадків) неправильного визначення родів іменників. Також виявляємо випадки неунормованості графемного складу, через що слова написано так, як їх вимовляють.

3.4. Особливості стилістики текстів у «Календарі-Альманаху»

На сторінках «Календаря-Альманаху «Канадійського Фармера» помітне невелике стильове розмаїття текстів. Під час аналізу стилістики цього періодичного видання виявляємо здебільшого тексти публіцистичного стилю:

- Публіцистичні статті: *В Енциклопедії Українознавства, т.3, на тему календаря сказано слідує: «КАЛЕНДАР, система міряння часу, побудована на періодичності явищ природи. Про український календар дохристиянських часів відомо дуже мало, хоч про існування якоїсь календарної системи свідчать народні назви місяців. Прийнявши християнство з Візантії, Київська Русь взяла звідти і календар введений Юлієм Цезарем у 46 р. до Хр. (т. зв. юліанський). (4)*
- Рецензія: *Так треба визначити враження, яке утворилося в нас після прочитання збірки віршів Максима Рильського. Обкладинка книжечки чепурно-стильова і дуже гарна, але, на жаль, ніде не зазначено імені її мистецького майстра. Збірку віршів попереджує довідка чи вступна стаття, підписана Ростиславом Єндиком, отже – того часу ректором УТГІ. Звертаємо на неї увагу з двох причин. Перша – певна одіозність особи самого поета, твори якого подаються в збірці... (56)*

Трапляється багато текстів художнього стилю, в більшості – вірші:

- Вірші: *Ти животворча страстями своїми, / О, Україно, чарівна моя! // Ти непоборна свідками руїни, / що зовом серця в небо б'ють щодня. // Красу степів твоїх шумких, буланих, / ще Геродот нащадкам оспівав, / де скит, сармат в перебоях нежданих, / на конях з вітром по степах бував. (22); Не тіло - дух упав у сумнів, / І людям, бачу, в наші дні / Нема життя - (дурні? розумні?) - / А свічку ставлять Сатані! (31); Від Карпат високих по синій Кавказ, / все більше і більше збирається нас, / Хто любить свободу і рідне своє, / без страху і вагань до нас пристає. (66)*
- Оповідання: *Куди поділась, невіджалувана? Либонь зійшов би континенти, якби однісінький слідок по тобі зберігся... Втрачена дівчино*

з Підзамчя ... Провесняна, як ота пора, запашина, як легіт квітня, така ж і вітряна. Мов мавка, мені назустріч виплигнула, все собою пройняла і зчезла. Стільки про тебе знаю. У присмерку з'явилася, обдала ніжністю, незнаною раніш, і вже крильми злопотіла, безповоротно пронісишсь, а хто ти, власне, яке хоч тобі наймення? (104)

- *Кіносценарій: Біля хати (малі руді шибки, перекошена рама, стріха покрита зеленим мохом) сидить дід. Вічний наш дід: сивий, як голуб і міцний, як земля. Трохи згорблений, збайдужілий до оточення, скептичний, розсудливий дід. Він плете мотузку – спеціально для цієї цілі скинув чобіт. Він плете мотузку, накинувши петлю на великий палець ноги. Плете, змочуючи старі пучки, плете діловито, спокійно, ніби безкінечну думу гадає про свої літа минулі ... Поруч баба Мокрина шпарує хату. Стіна оббита весняними дощами, потріскалася. Бабі допомагає десятилітня внучка Оксанка. Оксанка місить глину, часом з відра лє воду в миску, щоб баба мала де руки полоскати, шпаруючи... Тиха ідилія сховала в собі якісь глибокі нарікання на долю, на часи сучасні глумливі... (114)*
- *Історичний роман: Влітку 1967 року в Нью-Йорку відкрилась Генеральна Асамблея Роз'єднаних Націй. Фактичним спричинником тому був Моше Даян, що стріляє не примружуючи лівого ока. Він несподівано напав на арабів, захопив Сінай, а в Сінаї мирно-засекречені совєтські ракети разом з рекитерами. Це так обурило миролюбний Совєтський Союз, що сам прем'єр-міністер Алексей Косигін янголом прилетів на Генеральну Асамблею. Американці познайомилися з ним вперше телевізійно, з передач. І не мали б вони щастя, як би познайомилися з ним аж так близько, як совєтські громадяни. Приїхав Косигін, виголосив миролюбну доповідь, написану Сусловим, і демонстративно вийшов. Черевика під час промови не скидав. Уже не є послідовний ... (127-133)*

У виданні містяться також тексти офіційно-ділового стилю. Для нього характерне використання стилістично-нейтральних мовних засобів, відсутність емоційно забарвлених слів та точність викладу:

- Державний документ: *Артикул 1. Галицька Републіка є незалежною і суверенною державою. Права суверенності у сій державі належать до загалу її горожан... Артикул 4. Галицька Републіка є правною державою з республіканською формою правління. Її ціллю є загальний так моральний як у матеріальний добробут її горожан. На сих основах спирається устрій держави. (27)*
- Оголошення: *Вичерпні Інвестиційні обслуговування можна дістати в усіх бюрах Richardson Securities of Canada. Дослідний департамент цієї фірми ... одної з найбільших в канадському інвестиційному бізнесі... виготовляє і доступнює всім інвеститорам звідомлення про індустрії та компанії.; Успіх вашого особистого пляну фінансування залежить від: вибору відповідного пляну капіталовкладення, зроблення свого пляну діяльним. Різноманітними плянами Інвесторських Груп користуються тисячі канадійців, будуючи особисте фінансове забезпечення. (87)*

Тут також міститься приклад публіцистичного стилю з елементами епістолярного – стаття у вигляді листа до читача: *Дорогий друже! Нарешті від довгих – довгих літ – один, що відкрив в Америці те, для чого пропало там так багато наших Колумбів: - золоті яйця! Нема гарнішої писанки на Великдень, як вістка, що хочеш синнути трохи доларів, наче потасових солей на обліг - нехай ростуть таланти, цвіте письменство, пахне молодечою зеленню! (99).*

Тут також міститься неприйнятна для періодичних видань публіцистична стаття від першої особи однини: *З тяжким болем у серці я мушу тут зазначити, що найтяжча, найгірша чаша страждань випала саме на долю мого, в віках гнобленого московськими володарями українського народу, доконаного кривавим комуністичним засильством, якому з повним правом могли б позаздрити й найлютіші стародавні азійські тирані. Я знаю, що появлення*

цієї статті в друку неминуче викличе «скрегіт зубів» у тих злодів, які наповнили Биковнянське гробовище тисячами трупів жінок і дітей – жертв комуністичного терору. Але цим оголошенням того злочину **я виконую лише свій обов'язок перед Божою Правдою, своїм сумлінням, і перед моїм обездоленим українським народом, як також і перед народами всього світу, з глибокою вірою в те, що вони нарешті, почують страждання поневолених червоним дияволом людей...** (42). Автор використовує такий стилістичний прийом для привернення уваги читача та для більшого емоційного впливу на нього.

Аналізуючи мовний матеріал «Канадійського Фармера», ми зафіксували вживання фразеологізмів: **мов на крилах**, понесло тебе на східне передмістя (108) – **мов на крилах** летіти «з радістю поспішати»; **а хто те «стискання зубів»** бачив та й чи може воно бути важливим позитивним аргументом? (61) – **зціпивши зуби** «виявляючи велику витримку, стійкість, напруживши всі сили»; **большевицькій займанщині, помандрувало туди, «куди Макар і телят не гонить»?** (66) – **куди Макар телят не ганяв** «там, де важкі умови життя; далеко».

Часто автори вдаються до вживання риторичного прийому питання-відповіді: **Куди ж вела та, очевидно, небезпечна доріжка? Напрвесні 1937 року мешканці згаданого хутора почали спостерігати досить жвавий рух автомашин, які довозили тією доріжкою в гущавину бору різні будівельні матеріали, а разом і людей, що провадили в ньому якісь то, нікому невідомі роботи.** (38); **Що це все значить? Це значить, що в злочинствах московських комуністів завинили не тільки ті нещасні народи** (41); **Чи мав підставу цей смілий виступ професора-патріота? Я перечитую знову оповідання і приходжу до висновку, що таки підстави він мав.** (44); **В ім'я чого все це робиться? За словами автора, в ім'я якоїсь «загірної комуни».** (46); **Пощо ждати? Чому толерувати згорювання запобіжників (фюзів)? Бракує електричних контактів? Повільно діють електричні прилади? Слабе освітлення? Змініть це все** (47); **І що ж!?** – **А те, що «свої» не хочуть**

друкувати їх перлин, а їх самих найрадіше й не згадували б (60); **А де, скажете, наші панотці? Вони в церкві. І вони теж діють** (77).

Для того, щоб посилити увагу на певному елементі повідомлення і викликати емоцію у читача, автори часто використовують риторичні запитання:

- для вираження обурення: **Хто в тому винен, і що роблять проводирі сьогоденного життя у всьому світі для того, щоб зберегти і врятувати свої народи від подібних страхіть?** (40); **Що це були за люди, які мотиви їх злочинної роботи?** (44); **А згадаймо: - скільки помий було вилито на нього за те повернення самими ж українцями на еміграції та ще й донині виливається?!** (64)
- для висловлення занепокоєння: **Багато жорстокостей переживав я і бачив... Ціле життя мучило мене: Звідки походить, з яких інстинктів родиться ця людська жорстокість?** (52);
- для роздумів: **Отже, - скільки тих «перлин», навіть за даних обставин, можна було вмістити на тій площі? Тож – чи не взірцева це марнотратність?!** (57);

Для підсилення емоційного впливу на читача автори статей використовують анафори – повторення на початку речень: 1. **Чи провідні мужі їхніх держав чують в собі моральну відповідальність перед Богом за долю керованих ними народів як нашого покоління, так і в нащадках?** 2. **Чи провідні мужі держав знають про те, що карному Божому Судові підлягають не тільки прямі злочинці, що чинять злочинства власними руками, але й ті, хто в той, чи то інший спосіб ті злочинства допускає?** 3. **Чи трагедія українського народу, як і всіх народів, загнуданих зараз комуністичними наїздниками, не зобов'язує керівників держав до застосування...** (42); **Хіба це не він** виховав цього тупоголового раба просвітянина, що йому ім'я легіон? **Хіба це не Шевченко**, цей, можливо, не поганий поет і на подив малокультурна й безвольна людина, - **хіба це не він** навчив писати вірші, сантиментальнічати, «по-Катеринячи», бунтувати «по-гайдамачому» безглуздо та безцільно й дивитись на світ і

будівництво його крізь призму підсолодженого страшними фразами пасіізму? Хіба це не він, цей кріпак, навчив нас лаяти пана, як то кажуть, за очі й пити з ним горілку та холуйствувати перед ним... (50).

Особливістю «Календаря-Альманаху» є те, що у ньому не міститься жодних аббревіатур, крім загальновідомих, наприклад, СРСР чи УПА, УГА. Попри те, що зазвичай, аббревіатури у періодичних виданнях використовуються для скорочення обсягу тексту, тут для авторів є важливим повне розуміння інформації читачами.

Для підтримування інтересу читача та емоційного забарвлення тексту, автори вдаються до вживання приєднувальних конструкцій і речень. У аналізованих текстах «Календаря-Альманаху» знаходимо обставинні приєднувальні речення, які уточнюють час або місце події, а також спосіб чи мету: *а й допомагав тому злочинству тим, що за безцінь приймав до своїх торгів хліб, пограбований комуністами у приречених на загибель нещасних українських людей. Та того мало. (41); це одним вогнищем для оглядин численними туристами, які щороку приїздять сюди не тільки з усієї Бразилії, а й з усього світу (35).*

У тексті містяться обставинні приєднувальні речення, які доповнюють присудок основного і залежать від нього граматично і за змістом: *світ байдуже обсервував ту страшну трагедію. І не тільки обсервував, а й допомагав... (41);*

У місячнику знаходимо також приєднувальні речення об'єктної семантики. Для них характерне використання сполучних засобів, а саме сполучників з єднальними, протиставними та градаційними відношеннями. Їхня функція у тексті – уточнення. Наприклад, *її значення й масштаби, що знайдуть свій розголос не тільки в Курітібі, не тільки в естаді Парана, а і в цілій Бразилії, а там, через Атлантик, луною, віддадуться геть далеко-далеко (35); вони не тільки не бачать жахливих злочинств в опанованих комуністами країнах, а не бачать вже й того, що в їхніх власних країнах червона комуністична банда розперізується зараз майже на повний очкур (41); В іншому місці роману Аглая*

називає Карамазова нещасною людиною. Нещастя його полягає не тільки в тому, що в ньому сполучуються суперечності між комунізмом і націоналізмом а і в тому, що він має хаотичну натуру. (48); викреслити з лексикону та з ужитку не тільки всілякі форми людського героїзму, але навіть форми виконання звичайних горожанських повинностей (64); Ви не тільки йому розбили сімейне життя, а й мене призвели в збитки... (132); Що важніше для «бідняка» (та й не лише для бідняка, а й для багача!) – перлина чи мода? (57).

Отже, бачимо, що для посилення впливу на читачів автори статей періодичного видання «Календар-Альманах» використовують у своїх текстах стилістичний прийом питання-відповідь, де від читача не вимагається особливих зусиль, оскільки автор дискутує сам із собою. Серед стилів, що містяться у виданні, найчастіше виявляємо публіцистичні статті, переважно політичної тематики. З метою розважити аудиторію редактори-упорядники часто на сторінки додають вірші. Для емоційності та для нарощування напруги публіцистичного тексту автори часто використовують сполучники з протиставними відношеннями.

ВИСНОВКИ

Поняття «діаспора» має значення «розсіювання» і пов'язане з розсіюванням окремих груп етносу на різних неетнічних територіях. Діаспорні утворення досліджують історики, географи, лінгвісти та науковці інших галузей. Важливою функцією діаспори та її вихідців є збереження рідної мови як частини культури, поширення та розвиток своєї історії та сприяння посиленню впливу на міжнародній арені. Для того, щоб угруповання людей на території поза межами етнічної Батьківщини називалося діаспорою воно повинне мати декілька ознак, основні з яких – розвиток національної ідеї Батьківщини, збереження і розвиток рідної культури та стабільність існування діаспори протягом декількох поколінь.

Українська еміграція відбувалася п'ятьма періодами: з кінця ХІХ століття до початку Першої Світової війни, у проміжку між двома Світовими війнами, з 1945 до середини 1950-х років, з кінця 1980-х до 2009 (умовно), з 2014 і дотепер. Для місця поселення українці обирали країни Америки, Європи, Азії та Австралію.

Мова українців в діаспорі є важливою ланкою у збереженні національної культури та ідентичності. Питання мови – головний чинник у становленні культури та історії народу. Завданням діаспори є зберігати українську мову, поширювати її, розмовляти нею та підтримувати її функціонування на чужих територіях.

Писемна мова в українських громадах за кордоном — це поєднання стагнації українських літературних норм і динаміки якісних змін під впливом іншомовного оточення. Тому вивчення мови діаспори важливо з кількох сторін:

– з історичної – мова переселенців є «законсервованою», вивчаючи її можна простежити певні тенденції мови, які характеризують окремі періоди її розвитку;

– з сучасної – маючи зразок мови іммігрантів, можна передбачити певні зміни в системі української мови в майбутньому під впливом деяких екстралінгвістичних факторів.¹⁶²

До того ж дослідження мови у діаспорі корисні не лише для української лінгвістики, а й для самих діаспорян. Для них це рідкісна нагода подивитися на своє мовлення зі сторони та порівняти побачене із суспільно прийнятими мовними нормами.

Як відомо, українці в діаспорі використовують Харківський правопис, затверджений 1928 року через те, що він нагадує їм про українське відродження 1920-1930-х років. Тому під час дослідження ми виявили 276 слів, які відображають норми Харківського правопису 1928 року. Як бачимо, на правопис української лексики найбільше вплинули правила написання *z* на початку слова та заміна англійського *g* на українське *г* – 102 випадки. Однакова кількість зафіксованих випадків заміни англійських *ia, ie, iu* українськими *ія, іє, ію* відповідно, а також заміни *l, la, lo, lu* українськими *ль, ля, льо, лю*. [Додаток 4], [Додаток 5]

Результатом мовних контактів українців у іншомовному оточенні є білінгвізм. Важливим аспектом його дослідження є порівняння двох мов, які контактують та виявлення різниці між ними, що дозволить надалі попередити мовні помилки.

У процесі білінгвального спілкування виникають явища перемикання кодів, змішування мов і мовна інтерференція. Перемикання відбувається тоді, коли дві мови використовуються в різних сферах життя, і немає практичних потреб переходити на одну з них. Змішування мов – це явище, за якого дві мовні системи зливаються в одну, і мовцю складно їх розділити.

Мовна інтерференція проявляється на усіх рівнях – лексичному, морфологічному, семантичному та фонетичному. Це явище досліджують в

¹⁶² Сидоренко, О.М. Особливості письмового мовлення української діаспори четвертої хвилі – с. 8

лінгвістиці, соціолінгвістиці, психології та інших науках. У мовознавстві цей результат контакту двох мов визначають як порушення мовних норм білінгвами. Незважаючи на це, вона не завжди має негативний вплив на літературну мову. Деякі випадки інтерференції, якщо не суперечать мовним нормам, фіксуються назавжди у мові, на яку відбувається вплив.

У ході дослідження ми проаналізували 213 явищ мовної інтерференції на різних рівнях, зокрема, лексичному – 109, граматичному – 104 випадки. Якщо порівняти два аналізовані видання, то бачимо, що кількість випадків впливу на двох рівнях відрізняється: у «Нових Днях» менше лексичних запозичень, ніж у «Календарі-Альманаху», але більше випадків граматичного впливу. [Додаток 1]

Під час аналізу окремо «Нових Днів» ми зафіксували 44 випадки лексичної інтерференції, серед яких прямого запозичення з іноземної – 17 випадків, граматичного буквалізму – 27. Граматична інтерференція представлена 55 випадками: морфологічна – 33, синтаксична – 22. [Додаток 2]

У «Календарі-Альманаху» зафіксовано 65 випадків лексичної інтерференції та 46 граматичної. У лексичній виокремлюємо 35 випадків прямого запозичення англійської лексики і 30 випадків граматичного буквалізму. Граматична складається з морфологічної (27 випадків) і синтаксичної (19). [Додаток 3]

Ми проаналізували періодичні видання української діаспори Канади, і виявили мовну інтерференцію на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях. Найпомітніший вплив відбувається у лексиці – у письмовому мовленні відбувається пряме запозичення англійських слів з використанням правил словозміни української мови. Також багато випадків граматичного буквалізму тобто дослівного перекладу через ненормативність якого втрачається сенс цілих речень.

На граматичному рівні виявлено неправильне визначення родів, відмінювання слів, а також ненормативність графемного складу запозичень, коли запозичені слова передаються українською на письмі так, як звучать англійською.

У проаналізованих текстах виявили випадки синтаксичної інтерференції, що виражена у неправильному узгодженні частин мови, а також у калькуванні з англійської прийменникових конструкцій, які є граматично неправильними з погляду українського правопису.

Стилістика періодичних видань української діаспори в Канаді є різноманітною. Тут містяться тексти публіцистичного стилю, серед яких публіцистичні статті та рецензії, художнього стилю – оповідання, вірші, кіносценарії, офіційно-ділового стилю – оголошення, документи, а також рідкісні випадки розмовного стилю у вигляді відгуків читачів та епістолярного стилю у вигляді листа. Особливістю діаспорних видань є статті написані від першої особи однини, що не є характерним для видань материкової України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ: Монографія. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. – 420 с.
2. Алієва М. Різні тлумачення терміну «діаспора» / М. Алієва // Етнічна історія народів Європи. - 2008. - Вип. 24. - С. 63–68.
3. Баняс М.-Н. Мова та ідентифікація: «Юкіш» у (двомовній) українській діяспорі Північної Америки: Бакалаврська робота: (035 «Філологія») / М.-Н. Баняс / Український католицький університет. Кафедра філології; наук. кер: к. філол. н. Н. Цісар – Львів: УКУ, 2021. – 164 с.
4. Баняс М.-Н. Мова та ідентифікація: «Юкіш» у (двомовній) українській діяспорі Північної Америки – Львів: УКУ, 2021. – 164 с.
5. Бевз Т. Сучасна українська діаспора: проблеми і перспективи / Т. Бевз // Наукові записки [Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України]. - 2007. - Вип. 34. - С. 33-46. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2007_34_6.
6. Біловус Л. Українськомовна періодика української діаспори США у збереженні національної ідентичності (1991-2017 рр.) – Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2019. – 941 с.
7. Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. — Мюнхен, 1977 – 341 с.
8. Брага І. Перемикання кодів: основні напрями соціолінгвістичних досліджень // Ученые записки Крымского федерального университета имени В. И. Вернадского. Филологические науки. 2012. №1-1.
9. Брицин В. М. Двомовність [Електронний ресурс] / В. М. Брицин – Режим доступу до ресурсу: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um197.htm>.
10. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие. Новое в лингвистике. 1972. № 6. — 263 с.
11. Валігура О. Р. Лінгвокогнітивні і комунікативні основи фонетичної інтерференції (експериментальнофонетичне дослідження англійського

- мовлення українців): автореф. дис д-ра філол. наук: 10.02.04, Київ. нац. лінгвістичний ун-т / Валігура Ольга Романівна. – К., 2010. – 32 с.
12. Валігура О.Р. Когнітивні та комунікативно-прагматичні аспекти дослідження фонетичної інтерференції в англійському мовленні українців Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
13. Василенко А. М. Історико-правове розуміння діаспор та національних меншин // Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. — Чернівці : Червона Рута, 2007. — Вип. 402. — С. 56-63.
14. Волошок І. Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях / І. Ю. Волошок // Пед. науки : зб. наук. пр.. - 2012. - Вип. 62. - С. 81-85. - Бібліогр.: с. 85
15. Газети української діаспори (1945-2000). Частина 1. Європа [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://nbuv.gov.ua/node/4752>.
16. Годованська, Оксана МIRONIVNA. Новітня українська діаспора. Трудові мігранти в Італії, Іспанії та Португалії : [монографія] / Оксана Годованська; НАН України, Ін-т народознавства. – Львів: [Ін-т народознавства НАН України], 2011. – 191 с.
17. Гринько М. Канадійський фермер // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. Т. 12. URL: <https://esu.com.ua/article-9238>
18. Губарець В. Українська етнічна преса у Північній Америці: історія і сучасність [Електронний ресурс] / В. Губарець. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1451>.
19. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. – 380 с.
20. Есенова Е. Види мовної інтерференції / Е. Есенова // СТРАТЕГІЯ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ МОВ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ / Е. Есенова. – Київ, 2009. – (IX Міжнародна науково-практична конференція). – С. 51–52.

- 21.Єфименко Т.М. Засоби та способи перекладу граматичної інтерференції у професійно-орієнтованій комунікації. Науковий фаховий журнал «Львівський філологічний часопис»: Збірник наукових праць. №3. Львів, 2018. С.91-96.
- 22.Єфименко Т.М. Міжмовна інтерференція та шляхи її подолання. Modern researchers in philological sciences: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba “Baltija Publishing”. Vaia Mare, Romania, 2020. P. 51-68.
- 23.Єщенко Т. Поняття «рідна мова» в двомовному середовищі [Електронний ресурс] / Тетяна Єщенко. – Режим доступу : <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/17198/1/Двомовність.pdf>.
- 24.Животко А. Історія української преси. – Мюнхен: 1989 р. – 334 с.
- 25.Завальнюк І.Я. Функціонально-стилістичне навантаження власне приєднувальних конструкцій у мовленні української преси початку ХХІ ст. / І.Я.Завальнюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. Серія №8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство) : зб. наук. праць / [відп. ред. Л.І.Мацько]. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – Вип. 2. – С. 81-89.
- 26.Зубик А. Українська діаспора: суспільно-географічне дослідження : монографія / Андрій Зубик. – Львів: ПРОСТІР М, 2019. – 438 с.
- 27.Калинюк Н. М. До питання про функціонування фразеологічних одиниць в українській публіцистиці початку ХХІ століття / Н. М. Калинюк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. - 2013. - Вип. 10. - С. 100-103. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2013_10_25
- 28.Кириленко О. Українці в Америці / Союз визволення України. – Відень, 1916. – 46 с.

29. Козачевська Л. Мова української діаспори як віддзеркалення мовної свідомості та мовної діяльності носіїв-білінгвів / Л. Козачевська, О. Сидоренко // Мовні і концептуальні картини світу. - 2013. - Вип. 46(2). - С. 142-151. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_46\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_46(2)_20).
30. Краснодемська І. Роль західної української діаспори в етнокультурних процесах в Україні (кінець 80-х — середина 90-х років ХХ ст.)
31. Кузьменко В. Синтаксична інтерференція у професійно-орієнтованій комунікації та перекладі, шляхи її подолання / В. Г. Кузьменко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. - 2015. - Вип. 56. - С. 160-163. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_56_59.
32. Кузьменко В. Граматична інтерференція в професійно орієнтованих комунікаціях та перекладі. «Тиждень науки»: матеріали наук.-практ. конф. Запоріжжя: ЗНТУ, 2014. – 256 с.
33. Куропась М. Історія української імміграції в Америці: Збереження культурної спадщини. Нью-Йорк, 1984 – 101 с.
34. Лесюк М. Мова і культурна різноманітність — запорука примноження духовного багатства світової цивілізації (Чередниченко О. Про мову і переклад. — К.: Либідь, 2007. — 248 с.) / М. Лесюк // Українська мова. - 2009. - № 1. - С. 123-130. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2009_1_16.
35. Лисенко О. А. Іншомовні слова як різновид лексичної інтерференції. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 7(75), жовтень. С. 174–176.
36. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — К: ВЦ «Академія», 2007. — 608 с.
37. Манакін В. М. Зміст та принципи контрастивної лексикології близькоспоріднених мов [Рукопис]: автореферат дис. ... д-ра філолог. наук : 10.02.01, 10.02.02 / Володимир Миколайович Манакін; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 1994. – 48 с.

38. Мартинюк А. Основи наукових досліджень у лінгвістиці: Навчально-методичний посібник / Мартинюк А. П. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 40 с.
39. Марунчак М. Історія українців Канади – Вінніпег : Українська Вільна Академія наук, 1991 . Т. 1. - 1991. – 464 с.
40. Мислива-Бунько І. Лінгвостилістичні функції аббревіатур у мові сучасної української преси / І. Мислива-Бунько // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 8 : Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). - 2012. - Вип. 4. - С. 135-146. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_8_2012_4_22.
41. Мислива-Бунько І. Сучасна українська преса як джерело виникнення складних слів / І. Мислива-Бунько // Лінгвостилістичні студії. - 2015. - Вип. 3. - С. 95-101. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ls_2015_3_11.
42. Миськів В. Прояв граматичної інтерференції у процесі вивчення англійської мови як другої іноземної / В. Миськів // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. - 2014. - Вип. 31. - С. 101-103. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_31_37.
43. Мовні контакти та соціально-мовні проблеми : методичні рекомендації для магістрантів / Укл. В. В. Герман. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2011. – 36 с.
44. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога) / укладач І. І. Коломієць. – Умань ВПЦ «Візаві», 2015. – 202 с.
45. Підкуркова І., Гой А. Феномен української діаспори: проблема збереження етнічної ідентичності та розвитку // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2020. №2 (45). – с. 181-192
46. Романюк С. З. Особливості функціонування рідної мови діаспорних українців у поліетнічному середовищі / С. З. Романюк. // Вісник

- Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2013. - Вип. 5. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_5_25.
47. Сидоренко О. Особливості письмового мовлення української діаспори четвертої хвилі (на матеріалі інтернет-видання УСІМ) / О. Сидоренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова / О. Сидоренко.. – Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). – с. 192–198.
48. Сидорко, Ю. О. «Українська діаспора в Канаді.» Theses, Сумський державний університет, 2016. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/46459>.
49. Сковронська І. Українська еміграційна преса США і Канади як чинник утвердження української державності / І. Ю. Сковронська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». - 2016. - № 850. - С. 361-366.
50. Тараненко О. Мова української західної діаспори і сучасна мовна ситуація в Україні / О. О. Тараненко // Мовознавство. - 2013. - № 2-3. - С. 63-99. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MoZn_2013_2-3_7.
51. Титаренко, В. Теорія мовних контактів крізь призму сучасної термінології. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка (14). – 2004 – с. 207-209.
52. Товстенко В. Мовні контакти та явище двомовності / В.Р. Товстенко // Культура народів Причорномор'я. — 2002. — № 32. — С. 283-285.
53. Український правопис / Народній комісаріят освіти. — Вид.1-е. — [Харків]: Держ. вид-во України, 1929
54. Федорчук Т. М. Рідна мова та її самовизначення білінгвами / Т. Федорчук // Наукові записки. – 2006. – Т.60. – С. 57 – 61
55. Філонов. Українська діаспора [Електронний ресурс] / Філонов – Режим доступу до ресурсу: https://postati.vntu.edu.ua/filonov/statti/txt/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0.pdf.

56. Шкоріна І. М. Феномен змішування мов у парадигмі національно-мовної картини світу / І. М. Шкоріна // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. - 2015. - Т. 23, вип. 21(2). - С. 155-160. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2015_23_21\(2\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2015_23_21(2)_28).
57. Edwards J. Language, Society and Identity. – Oxford; New York; London, 1988. – P. 72.
58. Hudyma K. Ukrainian Language in Canada: From Prosperity to Extinction // Working Papers of Linguistic Circle of University of Victoria. – University of Saskatchewan Press, 2011. – P.181 – 189
59. Royick A. Lexical borrowings in Alberta Ukrainian / Alexander Royick. – Alberta, 1965. – 260 с.
60. Safran W. Diaporas in modern Societies: myths of Homeland and return // Diaspora. 1991. Vol. 1. №1. P. 83–95.
61. Struk D. Between Ukish and Oblivion: The Ukrainian Language in Canada Today – p. 67–74.
62. Yuzyk P. Ukrainian Canadians: Their Place and Role in Canadian Life / Paul Yuzyk. – Toronto, 1967. – 104 с.

СЛОВНИКИ:

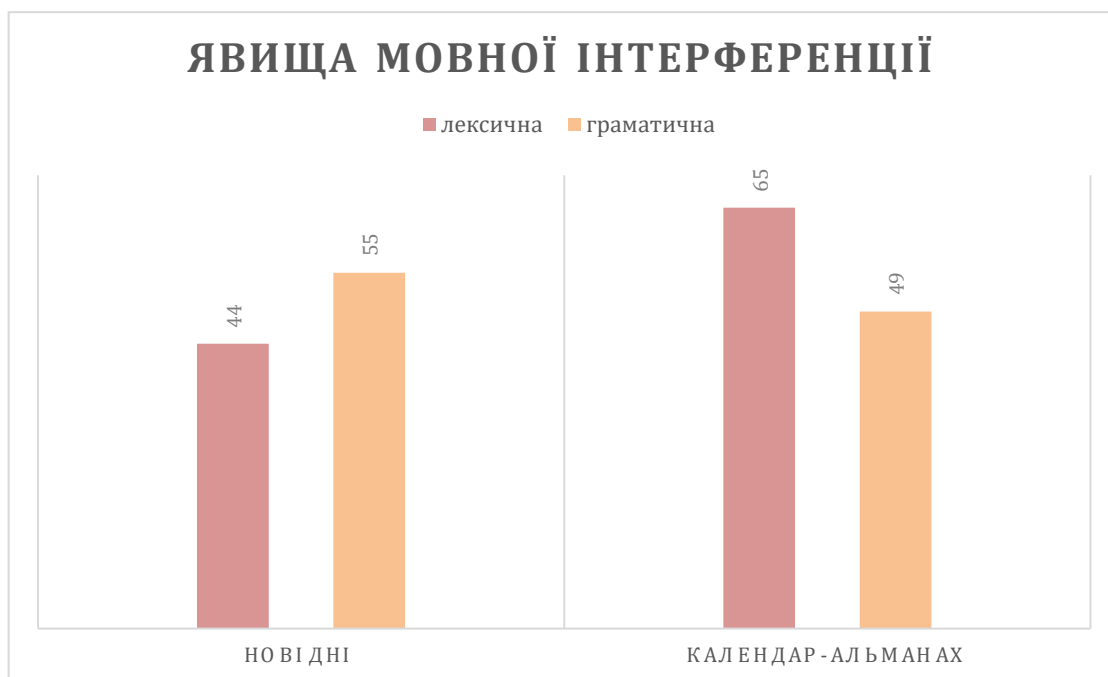
1. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 1: А–Г / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), І. К. Білодід, В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко. АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 1982. – 632 с.
2. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 3: Кора–М / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова, В. Г. Склярєнко, О. Б. Ткаченко; Укладачі: Р. В. Болдирєв, В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова, О. С. Мельничук, Г. П. Півторак, А. Д. Пономарів, Н. С. Родзевич, В. Г. Склярєнко, І. А. Стоянов, А. М. Шамота. АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 1989. – 553 с.
3. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 4: Н–П / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова, Г. П. Півторак,

В. Г. Скляренко, О. Б. Ткаченко; Укладачі: Р. В. Болдирєв, В. Т. Коломієць, А. П. Критенко, О. С. Мельничук, Г. П. Півторак, А. Д. Пономарів, В. Г. Скляренко, І. А. Стоянов, В. А. Ткаченко, О. Б. Ткаченко, А. М. Шамота. НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 2003. — 657 с.

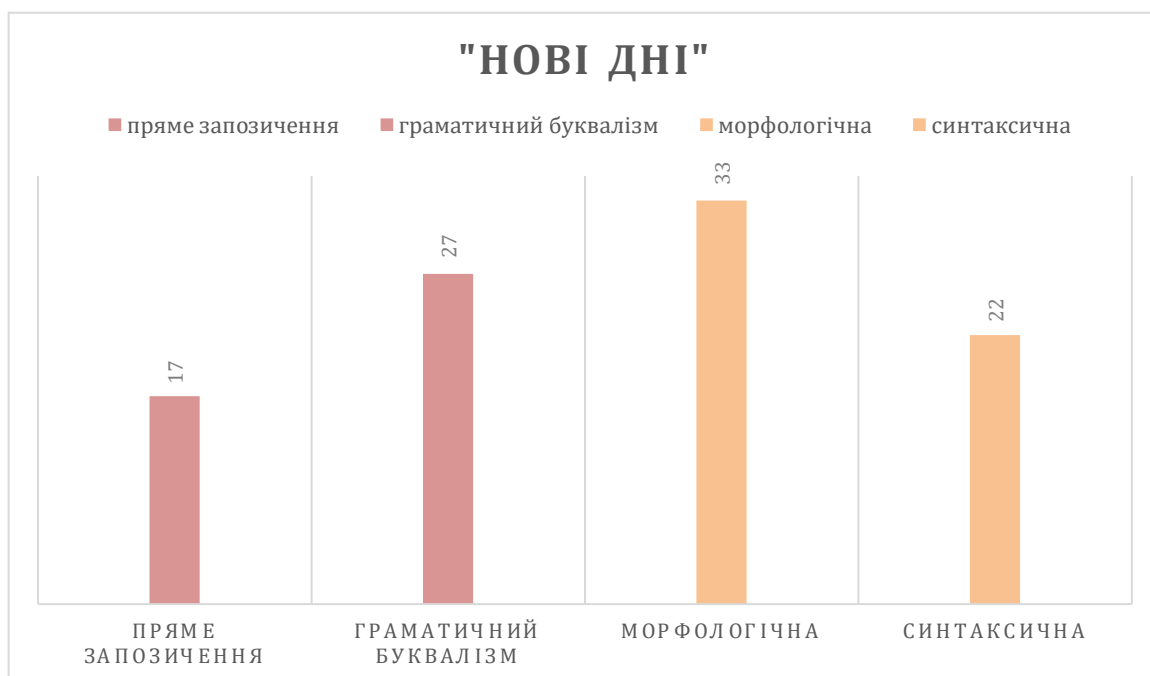
4. Словник української мови в 11 томах [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/>.
5. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://dictionary.cambridge.org/>.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Загальна кількість явищ мовної інтерференції у аналізованих виданнях

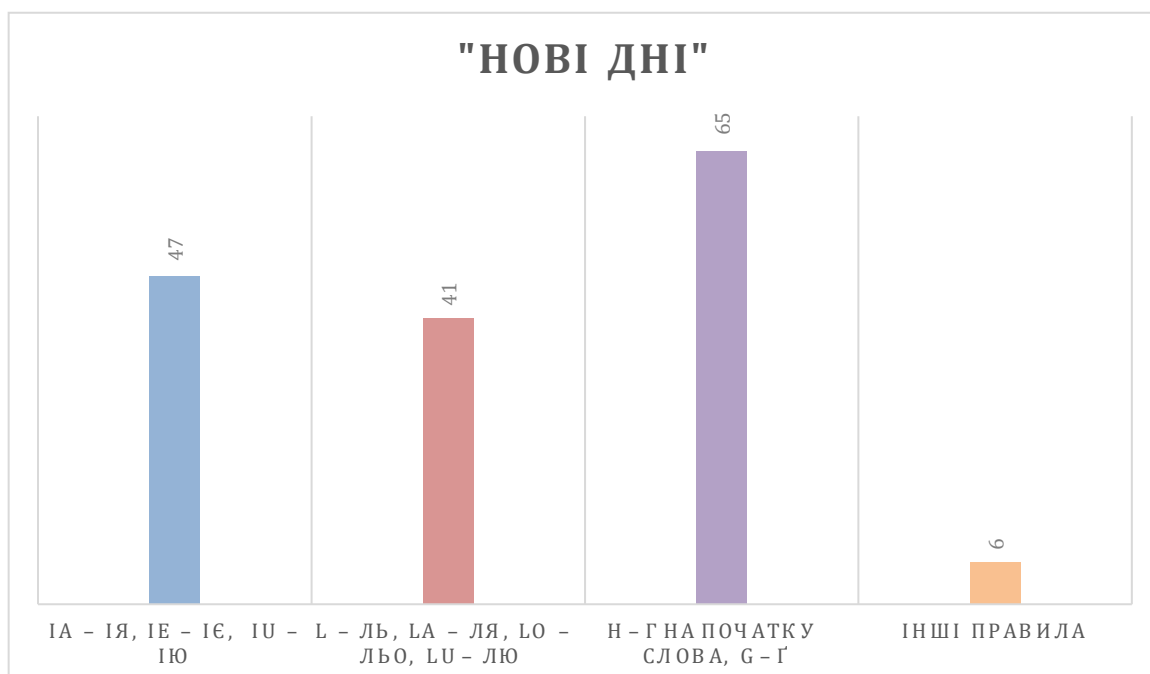
Додаток 2. Кількість випадків інтерференції у виданні «Нові Дні»

Додаток 3. Кількість випадків інтерференції у виданні «Календар-Альманах»

Додаток 4. Кількість слів, написаних за правилами Харківського правопису («Нові Дні»)

Додаток 5. Кількість слів, написаних за правилами Харківського правопису («Календар-Альманах «Канадійського фермера»)

